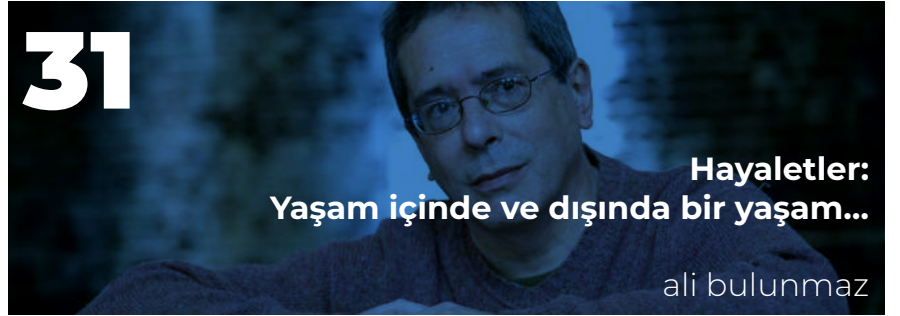
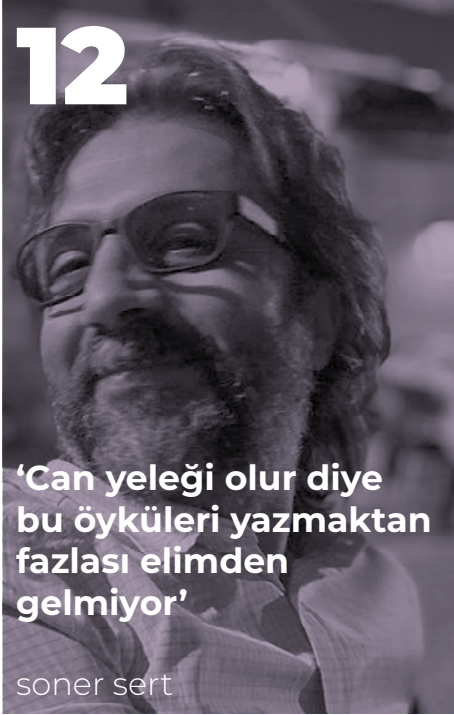
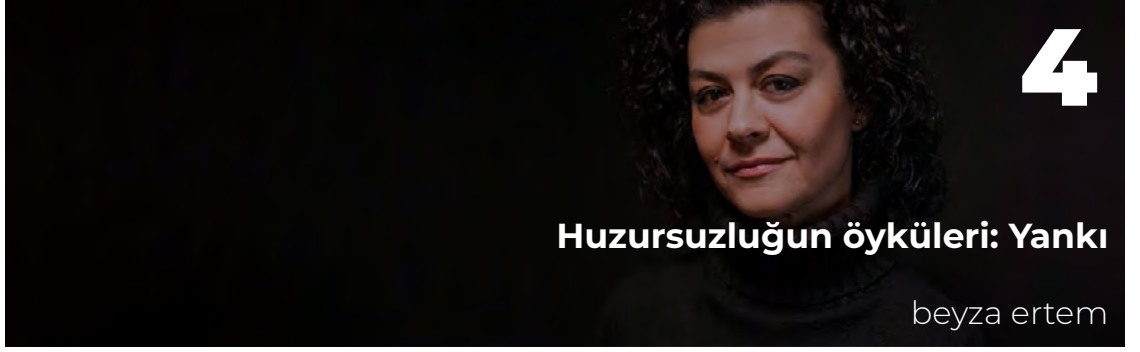

**Kemal Varol'un yeni romanı
Kara Sis'ten tadımlık bölüm**

**Yeni yılda
yine
kitaplarla!**

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anil Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Beyza Ertem, Soner Sert,
Birgül Sevinçli, Ali Bulunmaz,
Erhan Yılmaz, Ezgi Sivrikaya

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

2021'in ilk sayısında yeni kitaplarla karşınızdayız...

César Aira'nın romanı 'Hayaletler' Can Yayınları tarafından yayımlandı. Flores gibi orta hâlli ve düşük gelirliilerin yaşadığı semttteki lüks daire inşaatı üzerinden sınıfsal çözümlemelere girişen Aira, yapım aşamasındaki apartmanın içinde ve dışında iki farklı yaşam sürdürdüğünü gösteriyor betimlemeleriyle. Ali Bulunmaz yazdı.

Mehmet Fırat Pürselim'in son kitabı 'Sakarmeke', İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. Soner Sert, Pürselim'le 'Sakarmeke'yi konuştu.

'Yankı', rahatınızı kaçırarak bir ilk kitap. Hanelerin aydınlık, insanınsa karanlık yüzüne bakışıyla dikkat çekiyor. Müge Koçak ise bir yazar olarak denemekten sakınmıyor. Oyuna dayalı kurmaca algısıyla, mizahi ve cesur anlatımıyla öne çıkıyor. Beyza Ertem inceledi.

Gazeteci-yazar Murat Yetkin, yeni kitabı Meraklısı İçin Darbeler Kitabı'nda Türkiye'nin siyasi kaderini belirleyen darbeleri mercek altına alıyor. İttihat ve Terakki'nin Babıâli Baskını'ndan 15 Temmuz 2016 darbe girişimine kadar uzanan tarihi, Türkiye'nin sınırları dışına taşarak, geniş bir coğrafyada tartışıyor. Erhan Yılmaz söyleşi...

Suzan Pektaş'ın fotoğraf kitabı 'Gravity of You' Mas Matbaa tarafından yayımlandı. Birgül Sevinçli, Pektaş ile fotoğrafı ve kitabını konuştu.

Ödüllü yazar Kemal Varol'un yeni romanı 'Kara Sis' Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Romandan tadımlık bir bölümü okurlarımıza sunuyoruz...

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
Anais Nin...

Erotik edebiyatın meşhur ismi

Huzursuzluğun öyküleri: Yankı

'Yankı', rahatınızı kaçırarak bir ilk kitap. Hanelerin aydınlık, insanınsa karanlık yüzüne bakışıyla dikkat çekiyor. Müge Koçak ise bir yazar olarak denemekten sakınmıyor. Oyuna dayalı kurmaca algısıyla, mizahi ve cesur anlatımıyla öne çıkıyor.

beyza ertem

Okurun karşısına ilk defa bir kitapla çıkan yazarın oldukça cesur davrandığını söyleyebilirim. Melike Koçak'ın öyküleri, sokağa ayna tutmasının yanında evlerimizin kuytu köşelerini de aydınlatıyor.

Can Yayınları tarafından yayımlanan ve on Ciki öyküden oluşan 'Yankı', Müge Koçak'ın ilk öykü kitabı. Daha evvel Öykü Seçkisi, Lemur, Edebiyat Haber, Hayal-Et, Kil-tablet, Kurgusal.net, Yazarevi Öykü Seçkisi gibi platformlarda öyküleri yayımlandı Koçak'ın. Öte yandan onu 'yaşamdersleri' adlı internet sitesinde yer alan öykü, çeviri, röportaj, inceleme türlerinde kaleme aldığı yazılarından da tanıyoruz. Bu nedenle 'Yankı'yı, bir birikimin ürünü olarak tanımlamak mümkün.

Okurun karşısına ilk defa bir kitapla çıkan yazarın oldukça cesur davrandığını söyleyebilirim. Koçak'ın öyküleri, sokağa ayna tutmasının yanında evlerimizin kuytu köşelerini de aydınlatıyor. İnsanın zaafı, karanlık yüzü yahut tekinsizliği -yani aslında onu insan yapan nitelikleri- 'iyinin yanında kötü de var' gibi bir anlayışla yer almıyor 'Yankı'da. Aksine yazar, neredeyse bütün öykülerinin odağına insan olmanın çelişkilerini almış. Bunu yaparken dilde de cesur bir tavır sergilemiş. Öyle ki birçok yazarın kullanmaktan kaçındığı sözcükleri, deyimleri, sokağa ait unsurları görüyoruz bu öykülerde. Yazar okuruna duymak istediklerini söylemek yerine onu rahatsız edecek, belki de uykusundan uyanmasını sağlayacak uyarılarda bulunuyor.

Kitapta yer alan öyküler, hacimce ve kurgulanış şekli bakımından farklılık gösterse de onları birbirine bağlayan nitelikler mevcut. Biraz evvel söz ettiğim insani meseleleri ve dil kullanımını, bu nitelikler arasında gösterebilirim. Öne çıkan bir diğer nitelik, günümüz anlatı dünyasında sıklıkla rastladığımız epigraf kullanımı. Koçak'ın epigraf kullanımını konusunda oldukça cömert olduğu ve tercihlerinin kendi öykülerine yön verdiği, kimi zaman kurguyu şekillendirdiği göze çarpıyor. Bu durumun en iyi örneği, kitabın açılı-

Yankı, Müge Koçak, 120 syf., Can Yayınları, 2020.

İnsanın zaafı, karanlık yüzü yahut tekinsizliği -yani aslında onu insan yapan nitelikleri- 'iyinin yanında kötü de var' gibi bir anlayışla yer almıyor 'Yankı'da. Aksine yazar, neredeyse bütün öykülerinin odağına insan olmanın çelişkilerini almış.

İş öyküsü olan 'Yedinci Gün'. Eski Ahit'ten Tanrının dünyayı yedi günde yaratmasıyla ilgili bir alıntıyla başlayan bu öykü, yedi gün içinde farklı mahallelerde yaşanan vakaları aktarıyor okura. Epigrafın işlevsel bir şekilde kullanıldığını ise öykünün sonuna geldiğimizde daha iyi anlıyoruz. Tıpkı 'Tanrının yedinci günde dinlenmesi' ve dünyayı seyretmesi gibi öykünün 'asıl kişi'si de altı gün boyunca yaşananların müsebbibi olarak sahneye çıkıyor ve yarattığı eseri seyrediyor.

İNSAN OLDUĞUNU UNUTMAK

Koçak'ın öykülerini iki ana tema etrafında düşünmek mümkün: İnsan olduğunu unutmak ve insan olduğunu hatırlamak. Kitaptaki öykülerde bu durumları farklı boyutlarda yaşayanlar olduğu gibi aynı anda ikisini birden yaşayanlar da yer alıyor. Okur ise kitap boyunca bir farkındalık hâli içinde ve bu durum bilinçli bir huzursuzluğa işaret etmekte. Öte yandan, yazarın okura türlü oyunlar oynadığını, yer yer onu tedirgin etmek hatta korkutmak istediğini fark etmemek elde değil. Bu tarzda kaleme alınmış öykülerin bazılarında okurun olacakları önceden hissedildiği satırlar da bulunmakta. Kimi zaman bu önsezinin kurgudaki gerilim ögesinin zedelenmesine sebep olduğunu söyleyebilirim. Fakat Koçak'ın okurun gerçeklik algısında türlü değişimlere sebep olduğu da aşikâr.

Şiddet, adalet noksanlığı, aç gözlülük, yalnızlık, sahte kimlikler, etiketler, damgalar, benlik arayışı... Koçak'ın öykülerinde insanın binbir hâlini okuyoruz. Onun ilgi alanı madalyonun öteki yüzü. Kusurlu olan, eksik olan, çirkin olan... Yazar, bu öykülerin düzene yönelik bir eleştiri niteliğinde olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Meseleleri ele alırken yer yer fantastik unsurlardan, gizden ve sürprizlerden faydalanması, kitabın

monoton bir çizgide ilerlememesini sağlıyor. Koçak'ın öykülerinde dışlanarak, itilip kakılarak, yok sayılarak sindirilmiş, insan olduğu 'unutturulmuş' olanların sesi var.

'İnsan olduğunu unutma' durumu, farklı açılardan irdeleniyor 'Yankı'da. İnsanın içinde hazır bulunan ve bir gün ortayı çıkmayı bekleyen kötülükle insanı ezen, iten, yok eden, kötüye sevk eden unsurları bir arada okuyoruz. Bir bakıma insanın onu tekdüze bir akışa hapseden durumlar silsilesinde umduğunu hiçbir zaman bulamayacağını anlaması ve bir insan olarak yaratıldığını unutması söz konusu. Hatta toplumun dayattıkları karşısında bireyin başkaldıracak hâlinin kalmadığını da görüyoruz kimi öykülerde.

'Ali-Veli-4950' adlı öykü, toplumsal meselelere temas eden ve bireyin 'mecburi konumu'nu gözler önüne seren öykülerden biri. Koçak, Esenler Otogarında kurguladığı öyküsünde, elleri ayakları kadar bakışları da donmuş olan beş yaşındaki Ali'yle, geçim derdinden, başını sokacak bir yer bulamamaktan, açlıktan meczup olmuş Veli'yle ve 4950 numaralı odada içinde ufacık bir umut kırıntısı dahi kalmamış kader mahkûmu kadınla sesleniyor vicdanlarımıza. Bahsi geçen üç kişinin evveliyatının bir olduğunu öğrendikten sonra, sonlarının da ne kadar benzediğini fark ediyoruz.

'Ahmet Nabi Şentürk' ve 'Paraları Koklayan Ahmak', oyun ögesi öne çıkan öykülerden. 'Ahmet Nabi Şentürk'te insanın bir insan yaratma çabasını, 'Paraları Koklayan Ahmak'ta ise açgözlülüğün getirilerini okuyoruz. Bu öykülerin ilkinde 'kendi olarak' bir yere gelememe durumu, ikincisinde 'sonradan görmelik' insanın düştüğü durumlar üzerinden ele alınıyor. Koçak, iki öyküsüne de okuru hayrete düşürecek ayrıntılar

Koçak'ın öykülerini iki ana tema etrafında düşünmek mümkün: İnsan olduğunu unutmak ve insan olduğunu hatırlamak. Kitaptaki öykülerde bu durumları farklı boyutlarda yaşayanlar olduğu gibi aynı anda ikisini birden yaşayanlar da yer alıyor.

Şiddet, adalet noksanlığı, aç gözlülük, yalnızlık, sahte kimlikler, etiketler, damgalar, benlik arayışı... Koçak'ın öykülerinde insanın binbir hâlini okuyoruz. Onun ilgi alanı madalyonun öteki yüzü. Kusurlu olan, eksik olan, çirkin olan... Yazar, bu öykülerin düzene yönelik bir eleştiri niteliğinde olduğunu açıkça ortaya koyuyor.

eklemiş. Böylece etrafında dolaştığı gerçekleri okurun yüzüne çarpmak yerine onları daha yumuşak bir şekilde sunmuş. 'Paraları Koklayan Ahmak'ın başkişisinin adının 'Zeberget' olması da dikkat çekici unsurlardan.

'Bir Kırgınlıkla Başladı Her Şey...', kadın ve erkek olmanın 'güç' odağındaki farklarının, içi çürümüş aile ilişkilerinin ve yaşanamayanların altını çiziyor. 'Kor Adamın Garip Hikâyesi'nde, kendini, evini, ailesini, kedisini kısaca etrafında ona dokunan herkesi yaktığına inanan bir adamın başından geçenlere şahit oluyoruz. Bu şahitlik, başta yalnızca aklını yitirmiş bir hastanın tımarhane günlerineymiş gibi görünse de Koçak'ın fantastiğe göz kırpan anlatımıyla okurun gerçeklik algısında değişimler meydana geliyor.

'Afiyet Hanım ile Kuru Sultan Arasındaki Et Dalaşına Dair', kanaatimce kitabın en ilgi çekici öyküsü. Koçak'ın yakaladığı problemi işleyiş ve sunuş şekli oldukça başarılı. Yazar, her bir okuruna, metnini kendi muhayyilesine göre şekillendirme imkânı sağlıyor. Yani aslında, temel kurguya sadık kalarak öyküyü yeniden yazma imkânı. Anlamın yüzeye yakın olmadığını, özellikle öyküde yer alan 'et seviciliğin' bir metafor olarak algılanması gerektiğini hissediyoruz. Öykünün başında yer alan alıntılar da kötülüğün bir tercih değil kader olduğu fikriyle birlikte düşünüldüğünde oldukça manidar:

"Hiç kimse tam anlamıyla kötü değildir: Onları kötü yapan ya şartlardır ya da yaptıklarının kötü olduğunu bilmiyorlardır." (Şarküteri, 1991)

"Yiyin birbirinizi, ete para vermeyin." (Güven Erkin Erkal)

Meseleleri ele alırken yer yer fantastik unsurlardan, gizden ve sürprizlerden faydalanması, kitabın monoton bir çizgide ilerlememesini sağlıyor. Koçak'ın öykülerinde dışlanarak, itilip kakılarak, yok sayılarak sindirilmiş, insan olduğu 'unutturulmuş' olanların sesi var.

İNSAN OLDUĞUNU HATIRLAMAK

İnsanın kendiyile yüzleşmesi durumunun Koçak'ın kitabına da adını veren öyküsü 'Yankı'da ele alınış şekli, dikkat çekici ve farklı. Kendini bir aynadan seyreden karakterlere de okuruna ayna tutan yazarlara da son dönemlerde oldukça aşinayız. Koçak ise insanı kendiyile burun buruna getirmeden evvel, ona kendini uzaktan seyretme imkânı sağlıyor. Öykünün başkişisi konumunda yer alan 'gözlemci', farklı evleri, hayatları, insanları gözleyerek sürdürüyor yaşamını. Bunun sapkın bir davranış olmadığı konusunda okuru uyarıyor. Başkalarının hayatına hem müdahil hem de değil. Onlarla birebir temas kurmadığı için büyük hayal kırıklıkları yaşamıyor. Fakat zaman içinde gözlediği evler arasında bir tane sine takılıp kalıyor, gecesi gündüzüne karışıyor. Öfkeleniyor ve yüzleşmeye karar veriyor. Bu yüzleşme arzusunun temelinde 'ona' -gözlediği kişiye- bir insan olduğunu hatırlatma dürtüsü var. Bu durumda kendi yaşadığı hayat sahici bir hayat mıdır, gözlemciye de bir insan olduğu ve bir insan gibi yaşaması gerektiği hatırlatılmalı mıdır, bunlar yazardan okura miras kalan meseleler. Öykünün çözüm bölümüne kadar okurun merak duygusunun diri tutulması ise 'Yankı'nın kuvvetli yönlerinden.

'Katil Maslow Tarafından Planlanmış Bir İntihar Vakası', kitabın henüz adıyla dikkat çeken öykülerinden. Dağ yürüyüşüne çıkmış bir grup öğrenci bir anıtmezarda çürümeye yüz tutmuş bir kadın cesedi buluyor ve kadının başucunda duran defterde yazarların okura aktarılmasıyla şüpheli ölümün sırrı çözülüyor. Peki Maslow bu işin neresinde? 'İhtiyaçlar Piramidi'ni düşündüğümüzde elbette Maslow sırf öylece bulunsun diye yer almıyor bu öyküde. Maslow'a göre ihtiyaçlarımızı karşılayamadığımız sürece piramidin üst katla-

‘İnsan olduğunu unutma’ durumu, farklı açılardan irdeleniyor ‘Yankı’da. İnsanın içinde hazır bulunan ve bir gün ortayı çıkmayı bekleyen kötülükle insanı ezen, iten, yok eden, kötüye sevk eden unsurları bir arada okuyoruz.

rına çıkamıyoruz. Sürprizlerle dolu öyküdeki kadının hep en üste çıkmaya zorlandığını, toplumun dayattığı hiçbir şeyi gerçekleştirmediğini, sonunda ‘insan olduğunu hatırlayıp’ bilinçli bir şekilde ölüme yürüdüğünü görüyoruz: “İşte şimdi piramidin en tepesinden kendimi boşluğa bırakmak üzereyim ve nihayet tüm olan biteni anladım. Kendimi gerçekleştiriyorum. Tam istediğiniz gibi. Ne demiş Maslow: ‘Kendi kendisiyle barış yaşamak istiyorsa; müzisyen müzik yapmalı, ressam resim yapmalı, şair şiir yazmalıdır.’ İşte ben de atlamak istediğim için atlayıp kendimle barışık öleceğim.” (s. 59)

‘Hayat Öpücüğü’nde bir insanın annesinin ölümünü hayal edecek, arzulayacak, umacak hâle gelmesini takip ediyoruz adım adım. Koçak bu öyküde güncel bir meseleye değinmiş: Hepimizin hayatını alt üst eden virüse. Fakat okurun ‘felaket’ beklentisinin aksine bu virüs, bir ‘kurtuluş’a hizmet ediyor:

“Tüm dünya ülkeleri bu salgınla savaşırken bende barış dolu yepyeni umutlar filizleniyordu. Sokağa çıkma yasağı uygulanıyor, her gün binlerce kişi hastanelere taşınıyor, okullar kapatılıyor, işyerleri iflas ediyor, ekonomi çöküyor, hayat bambaşka bir düzene evriliyordu. Bense bu yeni düzen içinde, annemin ölümüyle alacağım rolü heyecanla bekliyordum. Annem televizyon karşısına çivilenmiş, hem sürekli dua ediyor hem de bana bela okuyordu.” (s. 83)

Bugüne dek annesinin baskılarına tahammül etmiş, onu öldürmek için bir hamlede bulunmamış olan anlaticıyı harekete geçiren bu virüs oluyor. Öyle ki virüsü annesine bulaştırabilmek için bir morga girmeye, kendi sağlığını riske atmaya bile hazır. Onun cesaretinin temelinde bir başkaldırı fikri var. Bugüne dek ona ‘insan oldu-

‘Yankı’da insanın onu tekdüze bir akışa hapseden durumlar silsilesinde umduğunu hiçbir zaman bulamayacağını anlaması ve bir insan olarak yaratıldığını unutması söz konusu. Hatta toplumun dayattıkları karşısında bireyin başkaldıracak hâlinin kalmadığını da görüyoruz kimi öykülerde.

ğunu unutturan’ şeyleri yok etmeye annesinden başlıyor. Yani başkaldırmaya...

Son olarak ‘Amaçsız Ahlat Derneği’nden bahsedelim. Bu öykü kitabın kapanış öyküsü ve şüphesiz kapanış için doğru bir tercih. Çünkü on bir öykü boyunca takip ettiğimiz meseleler bir sonuca bağlanıyor ‘Amaçsız Ahlat Derneği’nde. Öykünün başkişisi, sanki kitap boyunca hayatlarına konuk olduğumuz herkes adına konuşuyor, hepsinin sözcülüğünü yapıyor. ‘Yaptık, ama bir sorun niye yaptık?’ yahut ‘Biz sizin bildiğiniz insanlar değiliz’ mesajı var bu öyküde. Bu yönüyle ‘kim olduğunu hatırlama’nın iyi bir örneği. Koçak ‘uydurma’ bir kuruluş yaratmış, bu kuruluşun amacı bile yok. Tek misyonu ‘hiç yapmak’. Bir dizi absürt durumun yaşandığı öyküde, grup üyelerinin hem aileleri hem de toplum tarafından nasıl bir muameleye maruz kaldıklarını görüyor, üyelerin sıralı ölümlerini takip ediyoruz. Grup üyelerinden biri olan anlatıcının dilinden dökülenler, toplum-birey ilişkisini ortaya koyması bakımından kıymetli:

“Toplum olarak yaralıydık sanırım. Amaçsızlığımız sürekli birilerinin yarasına dokunur gibiydi. Kimse bizim hiçbir fikre bağlı olmaksızın sırf şaklabanlıklar olsun diye tuhaf kaçan şeyler yaptığımızı algılayamıyordu. Biz, takılmadan giden bir çizgiye atılmış kesiklerdik ya da akan suyun önüne çekilen set.” (s. 114)

‘Yankı’, rahatınızı kaçırarak bir ilk kitap. Hanelerin aydınlık, insanınsa karanlık yüzüne bakışıyla dikkat çekiyor. Müge Koçak ise bir yazar olarak denemekten sakınmıyor. Oyuna dayalı kurmaca algısıyla, mizahi ve cesur anlatımıyla öne çıkıyor.

'Can yeleği olur diye bu öyküleri yazmaktan fazlası elimden gelmiyor'

Mehmet Fırat Pürselim'in son kitabı 'Sakarmeke', İthaki Yayınları tarafından yayınlandı. Pürselim'le 'Sakarmeke'yi konuştuk.

soner sert

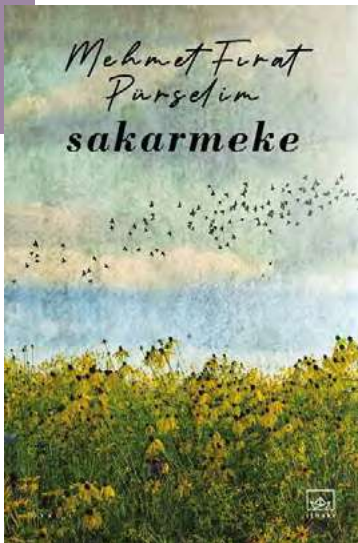

Mehmet Fırat
Pürselim'in yeni
kitabı 'Sakarmeke',
İthaki Yayınları'ndan
yayımlandı. Pürselim
ile öyküleri üzerine
konuştuk...

2011 yılında yayımlanan 'Hayat Apartmanı' adlı öykü kitabıyla 2012 Naim Tiralı Öykü Ödülü'nü, 2016 yılında yayımlanan 'Akılsız Sokrates' adlı öykü kitabıyla da 2017 Türkan Saylan Sanat Ödülü ve 2017 Orhan Kemal Öykü Ödülü'nü kazanan Mehmet Fırat Pürselim, 70'lerin tam ortasında doğar. "Dedem hâkimdi ve felç geçirip dışarı çıkmayı reddettikten sonra sokağa açılan penceresi ben oldum" diyerek anlatmaya başladığı çocukluk günlerine, "O ise benim dünyaya açılan kapım. Hukukçu olmak o yüzden kaderimdi" sözleriyle devam ediyor.

"Herman Melville, Moby Dick'te herkes öldükten sonra yaşananları anlatması için İsmail'i geride bırakır ya, İsmail olmak kaderimdi" diyen Pürselim'in son kitabı 'Sakarmeke', İthaki Yayınları'ndan yayımlandı. Adını bir kuştan alan kitap, göç, aidiyet ve uyumsuzluk gibi temaları merkezine alıyor. Yazarla bir araya geldik ve 'Sakarmeke'yi konuştuk.

Bugüne değin kaleme aldığınız hemen her edebi çalışma çeşitli platformlar tarafından ödüllendirildi. Bu durumun size yansıması nasıl oluyor? Rehavete kapıldığınız oluyor mu?

Sakarmeke,
Mehmet Fırat Pürselim, 168 syf.,
İthaki Yayınları, 2020.

Yaptığın bir şeyin kıymetinin bilinmesi mutluluk verici elbette. Hukukçu yanımla söyleyecek olursam, yazarken çekilen ıstırapların manevi tazminatıdır ödüller. Orhan Kemal, Türkan Saylan, Naim Tiralı... gibi isimlerle adının birlikte anılması aynı zamanda büyük sorumluluk. İlk dosyamı hazırlamamla ilk kitabımın çıkması arasında geçen on yıllık süreçte çok düştüm, çok kırıldım. İşte o dönemde kolumdan tutup yerden kaldıran güç oldu ödüller. Edebiyat dağına küsüp iki - üç yıl hiçbir şey yazmayarak kendime eziyet ettim, ben böyle iyiyim, diye yalan söylemeyi de ihmal etmedim. Kitapçıdaki bir dergide gördü-

Mehmet Fırat Pürselim, 2011 yılında yayımlanan 'Hayat Apartmanı' adlı öykü kitabıyla 2012 Naim Tiralı Öykü Ödülü'nü, 2016 yılında yayımlanan 'Akılsız Sokrates' adlı öykü kitabıyla da 2017 Türkan Saylan Sanat Ödülü ve 2017 Orhan Kemal Öykü Ödülü'nü kazandı.

ğüm yarışma ilanı içimdeki uyumuş perilerin yeniden kanat çırpmasına sebep oldu. Son katılım tarihi gelmek üzereydi, eski öykülerimden birini postaladım. Ödül alamazsam kalemimi kıracağıma söz verdim.

İnsanın en büyük hataları usta olduğunu düşündüğünde yaptığına dair yazılar okudum. Yani rehavete kapıldığında. Böyle bir lüksüm olduğumu düşünmüyorum. Kendimle yarışmada geride kaldığımı düşünürsem devam etmenin de bir anlamı kalmaz.

Kitaba ismini verdiğiniz 'Sakarmeke', bir kuş türü aslında... Siz de bu isimden yola çıkarak bir temsil yaratıyor ve göçün merkezinde olduğu bir hikâyeyi kaleme alıyorsunuz. Kavramsal olarak bakıldığında göç, bir yolculuğu nitelediği kadar, ait olamamayı belirtmez mi? Siz nasıl yorumluyorsunuz bu hususu?

Göç, hiçbir yere ait olamama, her yere yabancı olma, gittiğin yerde kök salamama fakat geri döndüğünde de köklerini bulamama hali. Çağımızın laneti belki de. İnsanlık tarihinde göçler her zaman olagelmiş iklim, savaşlar, daha iyi yaşama arzusu insanları doğduğu topraklardan bilmedikleri yerlere sürüklemiş. Ama eski zaman göçleri toplu halde olmuş, yani toprağını terk eden ama kökünü yanında götüren bir orman gibi. Günümüzdeyse bireysel olarak göçüyorsun. Tıpkı betonların arasında güneş ışığına mendil açan bir peyzaj ağacı gibi. Ki o ağacın iki gün sonra yol genişletme çalışmasına feda edilmeyeceğinin de hiçbir garantisi yok.

Kitapta tartıştığınız ev, ayrıksı durmak/olmak, yol, ait olamamak gibi temalar, akla yazarın gündemi meselesini getiriyor. Son yıllarda

Göç, hiçbir yere ait olamama, her yere yabancı olma, gittiğin yerde kök salamama fakat geri döndüğünde de köklerini bulamama hali. Çağımızın laneti belki de...”

özellikle Suriyeli sığınmacılar/mülteciler meselesi can acıtıyor. Özellikle TV’de Avrupa’ya kayıt dışı yollarla gidiş sürecinin canlı verilmesi, göç yollarında perişan olmaları ziyadesiyle üzücü. Bir yazar olarak, bu gündemin sizi etkilemesi ve ardından farklı temsiller üzerinden bir göç hikâyesi yazmanız düşünülebilir mi? Ne dersiniz?

Suriyeliler, Afganlar, Afrika’dan, Türki Cumhuriyetlerden gelenler aslında yanı başımızdalar ama biz ancak Aylan bebeğin cansız bedeni kıyıya vurunca onları görebiliyoruz. Ken Loach, sığınmacılar/mültecilerle ilgili bizi sarsıp sorgulatan filmler yapmıştır. Bir sömürü düzeni var. Ki sömürüyü burada sömürgeyi çağrıştırsın diye bilerek kullandım. 1960’larda Almanların beğenmediği işleri Türkler yapardı, şimdi ülkemizde vatandaşlarımızın beğenmediği işleri hem de çok daha ucuza hem de sosyal güvenlik olmaksızın göçmenler yapıyor. İşlerimizi bedavanın bir tık üzerine yapmalarından memnunuz ama yüzlerini görmek pek de hoşumuza gitmiyor. Türkiye kıyılarında göçmen tekneleri batıyor, üç beşi canını kurtarıp kayalıklara sığınıyor. Balıkçılar, yatlar, gezi tekneleri etraflarından geçiyor ama görmek istemiyorlar. O insanlara belki can yeleği olur diye bu öyküleri yazmaktan fazlası ne yazık ki elimden gelmiyor.

Kitabınız tür bakımından öykü olsa da hayli uzun hatta novella formunda anlatılar da var. Biçim-içerik tartışması sanat var olduğundan beri tartışılıyor. Hem öykü hem de roman yazan biri olarak, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Evvela, biçimi belirleyip mi yola çıkıyorsunuz, yoksa biçim zamanla mı oluşuyor?

Genellikle kafanızdaki kurguyla birlikte metnin biçimi de kendini belli ediyor. Ki ben yazacak-

Siz kurguyu elbette en başında belirlersiniz ama kurmacaların da ruhu vardır ve hepsi de sözünüzü dinleyecek kadar uysal değildir. Netice itibariyle genel olarak kafanızda her şeyi belirlediğinizi düşünerek Roma'ya gitmek üzere yola çıkarsınız ama metin bazen sizi Kabil'e götürür.”

larım ile vedalaşmadan önce uzun süre kafasında gezdiren biriyimdir. Bu kısacık bir öykü olur, vuran ve geçen. Bunu ancak roman oylumunda anlatabilirim araya bir sürü yan karakter ve olaylar katarak. Tabii anlatıcının dilini bulmak da önemlidir: Tanrı anlatıcısıyı susturup ben mi anlatsam, ikinci tekille sanki öykü de dilini buldu. Yoğun bir atmosfer mi yoksa sade bir anlatım mı? A, B'yi sever, B, C'ye âşıktır, D... Fakat bu D de nereden çıktı? Siz kurguyu elbette en başında belirlersiniz ama kurmacaların da ruhu vardır ve hepsi de sözünüzü dinleyecek kadar uysal değildir. Netice itibariyle genel olarak kafanızda her şeyi belirlediğinizi düşünerek Roma'ya gitmek üzere yola çıkarsınız ama metin bazen sizi Kabil'e götürür.

'SOKAKTA GÖRDÜĞÜNÜZ GERÇEK İNSANLARIN HİKÂYELERİNİ ANLATIYORUM'

Diyalog, insanın sosyal yanına dair önemli göstergelerden biri. Bu yanıla gerçeklik içinde de yeri büyük. Bazı bölümlerde anlatıcıdan ziyade, diyaloga ağırlık verdiğiniz, karşılıklı konuşmalar yoluyla hikâyeyi aktardığınız görülüyor. Bazılarında ise hemen hiç diyalog yok. Sizce diyalog, anlatılan hikâyeyi daha gerçekçi kılar mı? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bir şey anlatmak istiyorum: Bir akşam hem hukukçu hem yazar olan iki arkadaşım ile otururken yan masadaki Abdül isimli bizlerden yaşça büyük bir abi de önce kulak misafiri, sonra masa misafiri oldu. Neyse bir süre sonra, siz hiç yazar gibi konuşmuyorsunuz diyerek tepki gösterdi. Yazar nasıl konuşur, diye sorunca, kitap sayfalarındaki diyalogları tekrarladı. Shakespeare'in dili müthiş, ondan aldığınız hazzı çok az metinden alırsınız ama sokakta böyle konuşan kimseyi bulamazsınız. “Eğer sevgin azalacaksa gittikçe çoğalan aşkımdan, bırak avcılar çıkarsın kalbi-

Yıllar önce Burhan Sönmez, Batılıların “storyteller” dediklerine benzer bir hikâye anlatıcılığı mayam olduğundan bahsetmişti. Köy evine gelen destancılardan ziyade, kentin loş meyhanelerinde konuşanların diline yakın durur, demişti. Eski zamanlarda yaşasaydım, köy köy gezen bir dengbej/anlatıcı olmak isterdim.”

mi yerinden! Sök at ne varsa; çamura bulanmış sevdaları, bu dağların ceylanlarını, kana susamış kontları ve senden arta kalan şu cılız bedenimi! Yok et benim olmadığım bütün şatoları. Görebileceğin bir şey kalmasın benden kalan.” Juliet bile bugün yaşasaydı böyle konuşmazdı. Ben sahici, sokakta gördüğümüz gerçek insanların hikâyelerini anlatıyorum; küfür de ediyorlar, dilbilgisi kurallarına da karşı çıkıyorlar, kitabi konuşmuyorlar ama hayat kitabından bir sayfa gibi bize laf atıyorlar. Roland Barthes ‘Yazma Arzusu’nda dilin faşistliğinden dem vurur: “Konuşma ve yazı dili bir düzenlemedir. Onu düzene sokan dilin kanunlarıdır. Her dil bir sınıflandırmadır ve her sınıflandırma sıkıcıdır... Dil bizzat yapısı ile insan düşüncesini çarpıtan bir mahiyete haizdir. Bütün konuşma ve yazma şekillerini içine alan dil müessesesi, ne gerici ne ileridir, düpedüz faşisttir. Bu durumda bizim yapacağımız şey dili bozmaktır. İnsanı baskıdan kurtaran bu oyunbozanlık dilde sürekli devrim, bence edebiyatın tam kendisidir.”

Kitabınızın genel havası bir ağıt izlenimi uyandırdı bizde. Bu aynı zamanda bir gelenektir de bu topraklarda... Yitip gidenlerin, bulunduğu yerden ayrılmak zorunda kalanların ardından ağıt yakılır. Günümüzde bir roman yazarı, geçmiş zaman dengbejleri/anlatıcıları gibi sanatıyla ağıt yakar mı?

Yıllar önce Burhan Sönmez, Batılıların “storyteller” dediklerine benzer bir hikâye anlatıcılığı mayam olduğundan bahsetmişti. Köy evine gelen destancılardan ziyade, kentin loş meyhanelerinde konuşanların diline yakın durur, demişti. Eski zamanlarda yaşasaydım, köy köy gezen bir dengbej/anlatıcı olmak isterdim. Günümüzde kismetime şehrin ama şehrin arka sokaklarının öykülerini anlatmak düştü. Bu bir ağıt mıdır yoksa

Dönem okumaları yaptım, defterler dolusu hiç kullanmayacağım notlar aldım, tüm taslağını bir mühendis gibi çıkarttım. Bir süre onunla git - gelli, çatışmalı – uyumlu, parçalı bulutlu bir hayatı paylaşacak gibiyiz.

Marx'ın da seslendiği gibi 'de te fabula narratur/ Anlatılan senin hikâyendir' midir bilmiyorum. Fakat anlattıklarımın karanlık bir yanı olduğunu biliyorum. Gel gelelim pek aydınlık zamanlarda yaşadığımızı da kimse söyleyemez.

Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı? Günle- riniz nasıl geçiyor?

Beni çok heyecanlandıran bir roman üzerinde çalışıyorum. Henüz basılı kitabımın olmadığı dönemde, dosyamı kabul eden yayınevinde yayımlanma sıramı bekliyordum. Bu sırada aklım hep çıkacak dosyada olduğundan elim kaleme de pek gitmiyordu. Bir yıl, iki yıl derken... baktım olmayacak, dosyayı kafamdan uzaklaştırmak için başka bir şeyler karalamaya karar verdim. O dönem romanın ilk halini yazdım. Her 'erkek yazar' bir gün baba ve oğul çatışmasını anlatacaktır, emri doğrultusunda kaçınılmazı kâğıda döktüm. Çok içime sinen yerleri olduğu gibi sıkıldığım ve okuru da sıktığım yerleri oldu. Dosya halinde hep masamın üzerinde yeniden yazılacağı günü bekledi durdu. Nihayetinde yıllar sonra kendimi hazır hissediyorum. Yukarıda konuştuğumuz gibi dilini, kurgusunu, atmosferini kurmacanın tüm unsurlarını yerli yerine oturttum. Akmayan kısımlarıyla ilgili çözümler buldum. Diliyle ilgili net karara vardım. Havada kalan yanlarını ayakları üzerine yerleştirdim. Dönem okumaları yaptım, defterler dolusu hiç kullanmayacağım notlar aldım, tüm taslağını bir mühendis gibi çıkarttım. Bir süre onunla git - gelli, çatışmalı – uyumlu, parçalı bulutlu bir hayatı paylaşacak gibiyiz.

Öte yandan bu pandemi günlerinde hayat herkes gibi benim için de zor geçiyor. Eski maskesiz, sosyal mesafesiz günleri özleyorum, bu sırada da kitaplar, filmler en büyük destekçim oluyor.

Suzan Pektaş: Kurgusal bir anlatım dilim var ama bu kurgular yaşanmış hikâyelere dayanıyor

Suzan Pektaş'ın fotoğraf kitabı 'Gravity of You' Mas Matbaa tarafından yayımlandı. Pektaş ile fotoğrafı ve kitabını konuştuk.

birgül sevinçli

Suzan Pektaş'ın çalışmaları Leica Camera, LFI Magazine, Lensculture, 6MOIS, RedMilk Magazine, APF Magazine gibi basılı ve çevrimiçi medyada yer aldı ve uluslararası festivallerde sergilendi.

Suzan Pektaş'ın ilk fotoğraf kitabı 'Gravity of You' geçtiğimiz ay yayımlandı. Tasarımı Ece Eldek tarafından yapılan kitap Mas Matbaa aracılığı ile basıldı.

2000 yılından bu yana aktif olarak fotoğrafla ilgilenen Pektaş'ın fotoğrafla olan bağı üniversite yıllarına dayanmakta. Atölye ve eğitim programları ile kendini sürekli geliştiren Pektaş, 2015 yılından sonra belgesel fotoğrafçılık alanında da çalışmalar yaptı. Üretimlerinde bireyin varoluş sorunsalını ve çevresiyle ilişkisini yoğun olarak işleyen fotoğrafçı, farklı konseptler deneyimlemeyi de sürdürmekte. Pektaş'ın kadınlar, kentsel dönüşüm, göç alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

Pektaş'ın çalışmaları Leica Camera, LFI Magazine, Lensculture, 6MOIS, RedMilk Magazine, APF Magazine gibi basılı ve çevrimiçi medyada yer aldı ve uluslararası festivallerde sergilendi.

Pektaş ile çağdaş sanatta fotoğrafın yerinden, gelişen teknolojinin yansımalarından, fotoğraf okumalarından, 'Gravity of You'nun oluşum sürecinden ve fotoğrafların öykülerinden konuştuk.

Sevgili Maya'ya ithaf ettiğiniz 'Gravity of You', ilk kitabınız. Bizimle kitabınızın oluşum sürecini paylaşır mısınız?

Fotoğraf kitabı yapmak iki yıldır üzerinde durduğum, beni heyecanlandıran bir süreçti. Kitabı ismini de verdiğim Gravity sözcüğü ya da Türk dilindeki karşılığı ile yerçekimi, "Bir kütleyi veya bir bedeni dünyanın merkezine doğru veya kütlesi olan başka bir bedene doğru çeken kuvvet" olarak tanımlanıyor. Bu tanımları oku-

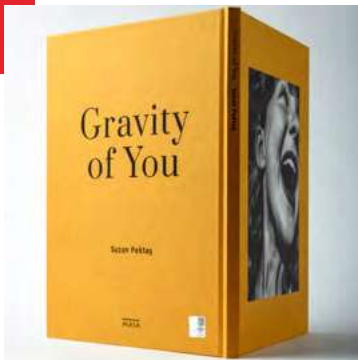

Pektaş ile çağdaş sanatta fotoğrafın yerinden, gelişen teknolojinin yansımalarından, fotoğraf okumalarından, 'Gravity of You'nun oluşum sürecinden ve fotoğrafların öykülerinden konuştuk.

duktan sonra yerçekimi sözcüğü beni bırakmadı ve zihnimi çok uzun süre meşgul etmeye devam etti. Bu sözcükte daha derinlikli bir anlam aradım ve zamanla ruhuma ağırlığını veren şeyin bir çeşit yerçekimi, yani geçmişimde bende iz bırakan anların bir birikimi olduğunu gördüm. Hikâyem aslında burada başlıyor. Kitabın hikâyesi de.

Kişisel tarihimde bende iz bırakan deneyimleri, küçük birikimleri yeniden gözden geçirerek, ruhuma ağırlığını veren bu yerçekimini görsel olarak yeniden inşa etmek istedim. Tüm bu birikimleri bir genç kız, bir kadın olarak hayatımın varoluşsal anları ve durumları olarak görüyorum. Bir kadın kimliğinin çocukluktan yetişkinliğe geçişi ile birlikte evrilmesini de ortaya koymayı amaçladım. Tüm bu düşünceleri odağıma alarak yakın arkadaşlarımla ve ailemle çalıştım. Kadın dostlarımla yaşadığım deneyimler bir yaratıcılık ve hayal gücü atmosferinde birleşti en nihayetinde. Bir coğrafya içerisinde, belirgin olmayan bir arka planda kendi bedenimle birlikte onların bedenlerinin değişimlerine de tanıklık ettiğim izole bir fotoğraf-lama sürecim oldu. Onların mekânla, fanteziler ve yansımalara etkileşimleri, kadınlıklarında tezahür eden enerjilerinin açığa çıkması beni en çok etkileyen unsurlar oldu. Sonra kızım büyümeye başladı. Onun aynı gri alanlarda büyümesine, serpilip gelişmesine ve içindeki kozadan kurtulmasına tanıklık ettim bu süreç boyunca.

Bu kitap kadın bedeninin sürekliliğine, ruhundaki değişimlere, varoluşumuzun iç içe geçmiş, kendini tekrar eden örüntülerine odaklanıyor. Zaman ve mekân düzleminde belirli bir anı yakalama ihtiyacı hissettiğim zamanlarda içinde bulunduğum ortamı ve onu paylaştığım insanları fotoğrafladım... Öyle ki bu anların her

Gravity of You,
Suzan Pektaş, Mas Matbaa, 2020.

Kişisel tarihimde bende iz bırakan deneyimleri, küçük birikimleri yeniden gözden geçirerek, ruhuma ağırlığını veren bu yerçekimini görsel olarak yeniden inşa etmek istedim.

biri ruhumda uçucu bir ağırlık bıraktı. Farklı zamanlarda çektiğim dijital fotoğrafları, 20 yıl önce çektiğim analog otoportrelerle bir araya getirerek kendi hikâyemin yerçekimini kurgulamaya çalıştım.

Fotoğraf, disiplinlerarası özelliği nedeniyle pek çok profesyonel alanda aktif olarak kullanılıyor. Bunların arasında sosyolojiden mimariye kadar birçok alan var keza bir yanı sıra sosyal bir gerçekliği de ortaya koyuyor. Zamanla teknoloji de fikirler de bizler de değişiyoruz. Yıllar içinde fotoğrafa bakış açısı da değişti. Bugün gelinen noktada sanatın bir dalı olarak kabul görüyor. Sizin fotoğraf tanımınız nedir?

Sanat bağlamında fotoğraf tanımından bahsediyorsak benim için fotoğraf, bütün diğer sanat formlarında olduğu gibi, dünya görüşümü genişleten, bana iyi bir hikâyeye anlatırken bir yandan da sorular yönelten, beni zorlayan, bana güçlü duygular hissettiren iş demek. Tabii günümüzde sanatsal bağlam çok küçük bir kısmı. Fotoğraf, akademik araştırma süreçlerinde olduğu gibi basın, bilim, tıp, uzay gibi alanlarda da belge amaçlı yaygın bir karşılık buluyor.

Sanat, günden güne yol kat ediyor, her şey gibi o da devinim halinde. Günümüz sanatı güncel / çağdaş sanat tanımlamaları içine oturtulan sanatta fotoğrafın yerini nasıl görüyorsunuz?

Günümüzde fotoğraf sanatı kompozisyonun, belgelemenin, gezi ve portre fotoğrafçılığının çok ötesinde artık. Çağdaş sanatın önemli bir parçası olan fotoğraf hem bir sanat dalı hem de bir araç. Fotoğraf, günümüzün çağdaş sanatçıları tarafından yepyeni kavramsal çerçevelere oturtuluyor, sınırları zorlayan projelerin parçası

Bu kitap kadın bedeninin sürekliliğine, ruhundaki değişimlere, varoluşumuzun iç içe geçmiş, kendini tekrar eden örüntülerine odaklanıyor. Zaman ve mekân düzleminde belirli bir anı yakalama ihtiyacı hissettiğim zamanlarda içinde bulunduğum ortamı ve onu paylaştığım insanları fotoğrafladım...

olarak kullanılıyor ve çeşitli tekniklerle farklı boyutlar kazanıyor.

Disiplinlerarası çağdaş sanatçı olan Taryn Simon'un üretim pratikleri, fotoğrafı bir amaçtan ziyade bir araç olarak kullanan sanatçılara en iyi örneklerden biri. Çalışmalarında fotoğrafın yanında metin, performans, enstalasyon gibi medyumları da dâhil eden Simon, sınıflandırma ve kategorizasyon gibi çağdaş sanatın temsil stratejileri aracılığı ile araştırmaya ve belgelemeye dayalı fotoğraf serileri ortaya çıkartıyor. Kavramsal portreleriyle tanıdığımız Cindy Sherman diğer bir örnek. Yine önemli temsilcilerden biri olan Philip-Lorca DiCorcia'nın çalışmaları hikâyeyi merkeze alırken gerçek ile kurgunun arasındaki muğlak alanda yer alan fotoğraf serilerinden oluşuyor.

Fotoğrafta kompozisyon renk ışık gibi temel unsurların iyi olması biraz da gözünüzün iyi, yüreğinizin dolu olmasına bağlı değil midir?

Hikâyeler iyi anlatıldıklarında duyulara ve duygulara hitap eder. Eğer fotoğrafçı o duyguları ve duyuları yaşarsa bu fotoğraflanan ve elde edilen görüntüye de yansır diye düşünüyorum. Sorunuza cevap verirken fotoğrafın temel bileşenlerinden de bahsetmek istiyorum. Bu bileşenleri anlamak ve bilmek kadar, fotoğrafı bir anlatım dili yapan tüm bu bileşenleri nasıl bir araya getirdiğimiz ve bunları kullanarak nasıl kişisel tarz içeren bir anlatım dili yakaladığımız önemli.

Fotoğraf dilinin temel bileşenlerini grafik, ışık, kompozisyon, duygu, mekân duygusu, atmosfer, etki, altın oran, perspektif, şaşırtıcılık, katmanlar, anlamlı an, karakter portresi olarak özet-

Disiplinlerarası çağdaş sanatçı olan Taryn Simon'un üretim pratikleri, fotoğrafı bir amaçtan ziyade bir araç olarak kullanan sanatçılara en iyi örneklerden biri. Çalışmalarında fotoğrafın yanında metin, performans, enstalasyon gibi medyumları da dâhil eden Simon, sınıflandırma ve kategorizasyon gibi çağdaş sanatın temsil stratejileri aracılığı ile araştırmaya ve belgelemeye dayalı fotoğraf serileri ortaya çıkartıyor. Kavramsal portreleriyle tanıdığımız Cindy Sherman diğer bir örnek.

leyebiliriz. Bu bileşenler, kişisel tarzımızı oluşturmada kullandığımız temel unsurlar. Bunun yanında dünya görüşümüz, duyu dünyamız, insanla ve çevreyle olan bağımız ve iletişimi-miz, fotoğrafladığımız insanların varlığı, bakma eyleminin sürekli değişim hâlinde olması elde ettiğimiz görüntünün ortaya çıkış sürecini şekillendiriyor. Evet, dediğiniz gibi gözünüzün iyi olması, yüreğimizin dolu olması önemli bir etken ama bunu başarmak için içe bakmanın ve çok çalışmanın, tutkulu çalışmanın, farklı olanı deneyimlemeye açık olmanın daha önemli olduğunu düşünüyorum.

'GÖÇMEN BİR KADIN OLARAK PORTRE-Mİ ARIYORUM'

Her üretim sahibini de değiştirir, dönüştürür. Fotoğrafla iç içe yaşamının sizdeki etkileri neler?

Evet, fotoğrafla ilişkim hep bir dönüşüm içinde. Üniversite yıllarında fotoğrafçılıkla tanıştım ve kendimi ifade etmek ve yaratıcı olmak için kullanabileceğim potansiyel bir araç olarak görmeye başladım. Bir arkadaşımın karanlık oda kurduğunu ve ilk analog kameramı aldım. Benim için bu anlamıyla büyüleyici yıllardı. Daha çok kendime dönük bir üretim pratiğim vardı. Deneyime açık, kişisel bir keyif yolculuğuydu. Yıllar geçtikçe fotoğrafçılık giderek daha büyük bir tutkuya dönüştü.

Fotoğraf, bir mekânı, bir insanı keşfetmek ya da bir meseleye derinlemesine bakmak için kullandığım bir araç. Her çalışmamda kendimi yeniden keşfettiğimi söyleyebilirim. Yıllar içinde aşamadığım korkular ya da başka duygularla yüzleşme süreci, içsel bir yolculuk ve keşif be-

Yıllar içerisinde tek fotoğraflı bir yaklaşımdan daha proje odaklı bir fotoğraf yaklaşımını benimsedim.

Projeler üzerinde çalışmanın güçlü yanlarından biri, belirli bir konuya, mekâna ve yere odaklanmak oluyor. Bu durum beni farklı yönlerden geliştirdi.

nim için. Fotoğraf çekme ya da düzenleme süreci kendimi keşfetmem için bana özgür bir alan tanımlıyor. Sıklıkla kendi portremi arıyorum. Bir kadın olarak, göçmen olarak, birey olarak, anne olarak... Göçmen bir kadın olarak portremi arıyorum. Başka insanlardaki yansımamı bulmak istiyorum ve kendimi görselleştirebileceğim alanları araştırıyorum. Bir yandan kendimin görsel ifadesini bulmaya çalışırken diğer yandan fotoğrafın beni dönüştürmesini seviyorum. O yüzden fotoğrafla sürekli bir didişme halindeyim. Mesele fotoğraf da değil aslında, sürecin beni nasıl bir insana dönüştürdüğü ile ilgili daha çok. Kesinlikle beni daha cesur kılıyor, daha meraklı. Daha farklı olanı bulmaya ve ortaya çıkarmaya yöneltiyor. Her şeyi yapabilmişim gibi bir hissiyat yaratıyor bende. Sadece belirli sanat pratiklerinden beslenerek değil daha ham ve daha içgüdüsel hareket ederek deneyimleyerek öğrenen ve gelişen bir etkisi var üzerimde.

Yıllar içerisinde tek fotoğraflı bir yaklaşımdan daha proje odaklı bir fotoğraf yaklaşımını benimsedim. Projeler üzerinde çalışmanın güçlü yanlarından biri, belirli bir konuya, mekâna ve yere odaklanmak oluyor. Bu durum beni farklı yönlerden geliştirdi. Kalıplara sıkışmış bir anlatım dilinden ziyade anlatmanın başka ihtimalleri üzerinde duruyorum hep. Dönüşümsel bir momentumu olsun istiyorum hayatımda.

Dijital fotoğraf, teknoloji ile büsbütün iç içe ve teknoloji sürekli kendini yenilemekte. Siz bu değişime nasıl ayak uyduruyorsunuz?

Üretim ve düzenleme sürecini kolaylaştıran ve konfor sağlayan her teknolojik gelişmeyi takip etmeye çalışıyorum. Fotoğrafın tüm kullanım alanlarında teknolojinin etkisi farklı olmakla

Kalıplara sıkışmış bir anlatım dilinden ziyade anlatmanın başka ihtimalleri üzerinde duruyorum hep. Dönüşümsel bir momentumu olsun istiyorum hayatımda.

birlikte, kolaylık getirmesi ve zamanı daha iyi kullanma imkânı sağlaması nedeni ile anlamlı buluyorum. Yoksa eskiden olduğu gibi bugün veya gelecekte de kullanılacak malzeme ve teknoloji bir sanat üretiminin sadece bir parçasını oluşturacak. Teknoloji hızlı bir ivmeyle gelişimini sürdürürken bir yandan elde edilen fotoğrafın niteliği anlamında beklentimizi de yükseltiyor. Üretim ve düzenleme sürecinde gereksinim duyduğumuz birçok teknik imkânlar teknolojinin hızlı gelişimi sayesinde daha kısa sürelerde karşılanır hâle geldi günümüzde. Teknolojiyi bir yanım ile sahiplenmekle birlikte kendi üretim pratiğimde yine eskiye dönüş yapma gayreti içerisindeyim. Bir süredir rafa kaldırdığım analog makinelerimi tekrar kullanmaya ve filmle tekrar çalışmaya başladım.

Fotoğrafın dili sadece görsellikten ibaret değil. Fotoğraf içinde bulunduğu topluma, çağa, mekâna ve bireye ilişkin de bilgilerle yüklüdür. Birtakım evrensel kurallarla yapılan okumalar olduğu gibi yoruma açık fotoğraflar da vardır. Fakat değişmeyen şey fotoğrafın bir dil yetisi de olduğudur. Son zamanlarda “fotoğraf okuma” adıyla atölyeler düzenlendiğine şahitlik ediyoruz. Fotoğraf nasıl okunur? Bu biraz da bakanın simge dağarcığıyla da doğrudan ilgili değil midir? Ne dersiniz?

Fotoğrafçının iyi bir fotoğraf okuru olması gerektiğine inanıyorum. Zira baktığı fotoğrafı okuyamayan, onun üzerine yorum yapamayan bir kişinin, fotoğrafla bir şeyler anlatması kendi içinde çelişki barındırıyor. Fotoğrafı tanımlamak, anlamlandırmak isteyen bizler genelde hayat deneyimlerimizden edindiğimiz bilgilerle bunu yapmaya çalışıyoruz. Bunu yapamadığımızda, yani fotoğrafı okuyamadığımızda, anlamlandırmakta zorluk çektiğimizde ise hayal

Kurgusal bir anlatım dilim var ama bu kurgular yaşanmış hikâyelere dayanıyor. Bir zamanlar hissedilmiş ve yaşanmış olandan besleniyor. Çalışmalarımnda hatıralarıma sıklıkla başvuruyorum ve yeniden hatırlama, canlandırma yöntemleri ile onlarla oynuyorum.

ile hakikat arasında bir yerde asılı kalabiliyoruz. Daha derin okuma yapabilmek için fotoğraf tekniği, fotoğraf kültürü ve kişisel entelektüel birikimimizden ve daha farklı alanlardaki bilgi ve deneyimlerimizden de yararlanarak üst düzeyde gerçekleştirmeye çalışırız. Elbette bu süreçte tüm bu deneyimlerin beslediği bir simge dağarcığına başvururuz. Ama tek başına bir fotoğraf okuması ve değerlendirme süreci için yeterli olduğunu düşünmüyorum. Burada daha karma yöntemlere ihtiyaç var. Fotoğraf, fotoğrafçı ve izleyicinin bakış açısıyla üçlü bir yapıda okunması bana mantıklı geliyor. Fotoğrafı çeken kim, kimliği nedir? Fotoğraf neyi anlatıyor? İzleyici kim? Fotoğrafı okurken mekânın ve zamanın fotoğrafın üstünde bıraktığı izlere odaklanırım ilk önce. Bu izler belgeleme amacı güden öznel, sosyal belgesel ve haber niteliği taşıyan fotoğraflarda daha net iken, bazı çalışmalarda bu alanlar bilinçli veya bilinçsiz olarak sanatçısı tarafından flulaştırılmış olabilir. Bu seçim fotoğrafın okunmasında birtakım kırılmalar yaratabilir. Böylelikle fotoğrafçının üzerinde asıl durmak istediği kavramlar meseleler okumada etkisini arttırır.

Her fotoğraf karesinin bir öyküsü var. Nasıl ki kurmacalarda o hikâyeyi yazar sözcüklerden oluşturuyor fotoğrafçı da bunu görsel imgeleri kullanarak yapıyor. Yine aynı noktadan hareketle nasıl ki yazarın kaleme aldığını okur, yer yer aklından tamamlayıp kendi hikâyesinin peşine düşüyor ki okuma böylelikle tamamlanıyor benzer bir durumun fotoğrafta da mümkün olduğunu düşünüyorum. Nitekim 'Gravity Of You' için de bunu söylemek mümkün. Her birinin ayrı ayrı ve birlikte bir hikâyesi var. Siz ne dersiniz?

'Gravity Of You', bir fotoğraf kümesindeki seriler yerine fotoğraflar arasında daha belirgin bağlantılar kurarak bir anlatı oluşturmaya çalıştığım bir dönem sonrası ortaya çıktı. Farklı zamanlarda çektiğim dijital fotoğrafları, 20 yıl önce çektiğim analog fotoğraflarla bir araya getirdim. Yeni bir hikâye yazar gibi fotoğrafları düzenledim ve böyle hissetmişim diyebileceğim bir hikâye oluşturmaya çalıştım.

Kurgusal bir anlatım dilim var ama bu kurgular yaşanmış hikâyelere dayanıyor. Bir zamanlar hissedilmiş ve yaşanmış olandan besleniyor. Çalışmalarımda hatıralarıma sıklıkla başvuruyorum ve yeniden hatırlama, canlandırma yöntemleri ile onlarla oynuyorum. 'Gravity Of You', bir fotoğraf kümesindeki seriler yerine fotoğraflar arasında daha belirgin bağlantılar kurarak bir anlatı oluşturmaya çalıştığım bir dönem sonrası ortaya çıktı. Farklı zamanlarda çektiğim dijital fotoğrafları, 20 yıl önce çektiğim analog fotoğraflarla bir araya getirdim. Yeni bir hikâye yazar gibi fotoğrafları düzenledim ve böyle hissetmişim diyebileceğim bir hikâye oluşturmaya çalıştım. Ortaya da tek bir hikâye çıkmadı belirttiğiniz gibi, birbiri ile bağlantılı birçok kısa hikâye çıktı. Belki de kendimin coğrafyası olarak tanımlayabileceğim kısa hikâyeler. Ya da uzun bir öykünün altı çizili satırları gibi görebileceğimiz hikâyeler.

Fotoğrafta başarılı üretimler için yerin önemi var mı? Bunu coğrafi olarak soruyorum. Örneğin Avrupa'da Türkiye'de ya da Hindistan'da olmak fotoğrafçı açısından tercih edilebilir bir durum mudur?

Coğrafyanın tabii ki farklı boyutlarda etkisi var. Fotoğrafçının beslenmesi ve kendini besleyen kuvvetli bir ağ kurabilmesi için yaygın ve çeşitli sanat faaliyetlerinin olduğu sanatsal olarak aktif coğrafyalarda olması bir avantaj. Öte yandan, fotoğrafçının bulunduğu coğrafya ondan beklentileri de şekillendirebiliyor ki bu da bulunduğunuz coğrafyaya göre kısıtlayıcı olabiliyor. Başka bir açıdan bakarsak da her coğrafyanın kendi hikâyeleri var keşfedilmeyi bekleyen, fotoğrafçı da mekândan bağımsız olarak bunları keşfe çıkmış bir kâşif olarak her coğrafyada var olabilir. Dediğim gibi, coğrafyanın etkisini farklı boyutlarda ele alabiliriz.

Fotoğrafçının beslenmesi ve kendini besleyen kuvvetli bir ağ kurabilmesi için yaygın ve çeşitli sanat faaliyetlerinin olduğu sanatsal olarak aktif coğrafyalarda olması bir avantaj. Öte yandan, fotoğrafçının bulunduğu coğrafya ondan beklentileri de şekillendirebiliyor ki bu da bulunduğunuz coğrafyaya göre kısıtlayıcı olabiliyor.

Son yıllarda gelişen teknoloji ve hayatlarımıza soktuğu dijital kameralar, akıllı telefonlar ile birlikte fotoğraf çekmek görece olarak herkesin yapabildiği ve çektiği fotoğrafları sosyal medyada paylaşabildiği bir hâl aldı. Sizce tüm bu gelişmeler, cep telefonları, dijital kameralar vs. fotoğrafçılığı nasıl etkiledi, etkileyecek? Sizce gelecekte fotoğrafçılık nerede olacak?

Fotoğraf, dijital teknoloji ve sosyal medya sayesinde dünyada olduğu gibi Türkiye’de bir patlama yaptı. Mobil fotoğrafçılık yer edindi. Magnum fotoğrafçıları birçok telefon markasının yüzü olarak seriler yaptı. Yarışmalar, web siteleri, fotoğraf platformlarından oluşan küçük dünyalar hızla büyüdü. Teknoloji sayesinde işlem süreci inanılmaz kısaldı. Sosyal medyanın sağladığı imkânlar sayesinde de şimdi fotoğrafını çekip, seçip, düzenleyip sonra direkt sanal ortamdan paylaşabiliyoruz. Hızlı tüketiyoruz. Kapitalizmin kullan at, yerine bak mantalitesi hâkim. Fotoğrafı like ve emoji diline indirgediğinizde içi boş, sürekli tekrarlanması gereken sanal mutluluklar dünyasına atmış oluyorsunuz. Bu sarmaldan uzak durmak gerekir. Bir yandan bu gelişmeler ile birlikte sanat dünyasında halihazırda kurulu olan birtakım hiyerarşik yapıların da kırıldığına tanıklık ediyoruz. Daha çok sergi açan var, albüm kitap basan var. Bu anlamda dijital teknoloji ve sosyal medya sayesinde daha çok sanatçı kendini ortaya koyma alanı bulabildi.

Fotoğrafın geleceğine dair net şeyler söylemek zor ama daha uzun yıllar var olacak diye düşünüyorum. Teknolojinin de sağlayacağı imkânlarla fotoğraflar gerçeğe çok daha yakın, gözün gördüğüne yakın tonlara ve detaylara sahip olabilir. İki boyutlu fotoğraflardan daha gelişmiş

ve yepyeni sunum biçimleri ortaya çıkacak diye düşünüyorum. Yeni anlatım biçimlerinin denenmesi süreci hep devam edecek. Fotoğrafın disiplinler arası kullanımını daha da yaygınlaştıracak. Filmle tekrar çalışılabilir ve çok da değerli bir hâle gelebilir. Geçmişte üretilenlerin farklı yaklaşımlar ile yorumlanması süreci de bir yandan devam edecek.

Hayaletler: Yaşam içinde ve dışında bir yaşam...

César Aira'nın romanı 'Hayaletler' Can Yayınları tarafından yayımlandı. Flores gibi orta hâlli ve düşük gelirlilerin yaşadığı semtteki lüks daire inşaatı üzerinden sınıfsal çözümlemelere girişen Aira, yapım aşamasındaki apartmanın içinde ve dışında iki farklı yaşam sürdüğünü gösteriyor betimlemeleriyle.

ali bulunmaz

Arjantin'in edebi geleneği, hem köklü kültüründen hem de yakın geçmişin çatışmalarından ve sınıfsal ayrımlarından beslendi. Ülke edebiyatının son dönemlerde en çok dikkat çeken isimlerinden biri olan César Aira da romanlarında, söz konusu zorlu yollardan yürüyor.

Latin Amerika'daki sosyal, siyasi ve ekonomik çalkantılar, kıta ülkelerinin edebiyatına hep yansdı; öykülerin ve romanların zeminini oluşturdu çoğunlukla. Uzak ve yakın geçmişteki kriz ve dönüşümlerin sosyal dokuda meydana getirdiği ayrışmalar da edebi anlatımlarda yerini aldı.

Arjantin'in edebi geleneği, hem köklü kültüründen hem de yakın geçmişin çatışmalarından ve sınıfsal ayrımlarından beslendi. Ülke edebiyatının son dönemlerde en çok dikkat çeken isimlerinden biri olan César Aira da romanlarında, söz konusu zorlu yollardan yürüyor.

Aira; yoksulluğu, yoksullar arasındaki hiyerarşiyi, bu kesimin toplumun geri kalanıyla ilişkisini ve sorunlarını romanlarındaki karakterler aracılığıyla anlatıyor. Yazar, yoksul kesimin kendi arasında kurduğu dikey ilişkilerden doğan gerilimi de başarıyla anlatıyor. Fonda, Arjantin'in ve Buenos Aires'in orta ve alt sınıflarına ev sahipliği yapan Flores semtinin daimi krizlerden etkilenişine yer veren Aira, kapitalizm ve neoliberalizmin sert yüzünü çözümlüyor kimi metinlerinde.

Yazarın, hem tanık olduğu hem de bazı kitaplarında işlediği bu durum, yakın tarihte pek çok şeyden yoksun bıraktığı Arjantinlilere, hareket edecek ve alternatif çıkış yolları bulmalarını sağlayacak alanlar da açmıştı. 'Hayaletler'de Aira, bu durumun tam ortasındaki Flores'e götürüyor okuru. Semtteki lüks bir bina inşaatının en üst katında yaşayan Şilili aile ve aynı yerdeki hayaletler; sınıfsal çelişkiyi yansıtırken Aira'nın cinselliği dahil ettiği felsefi anlatımının, zaman zaman öznesi zaman zaman da eşlikçisi hâline geliyor.

Hayaletler, César Aira,
Çevirmen: Emrah İmre,
128 syf., Can Yayınları, 2020.

Aira; yoksulluğu, yoksullar arasındaki hiyerarşiyi, bu kesimin toplumun geri kalanıyla ilişkisini ve sorunlarını romanlarındaki karakterler aracılığıyla anlatıyor.

ARAF TA BİR AİLE

Apartman inşaatında yaşayan beş çocuklu Viñas ailesi Şili'den Arjantin'e gelmiş. Raúl Viñas, hem inşaatta bekçilik yapıyor hem de duvar ustası olarak çalışıyor.

31 Aralık günü gelişen olayların diğer kahramanları ise mekânı aileyle paylaşan hayaletlere, Viñas ailesinin ergenlik çağındaki kızı Patri dışında kimse merakla yaklaşıyor.

Viñas ailesi, işçiler ve hayaletler dışında, lüks dairelerin kendilerine teslim edilmesini bekleyen ve inşaatı gelen mal sahipleri, 31 Aralık'ta bir yoğunluk yaratıyor. Başka bir deyişle o sabah, her kesimden insanın bulunduğu inşaatı tam anlamıyla bir yılbaşı kalabalığı var: "Bu varlıklı insanların da kârlı inşaat işinin de amacı çocukları rahat ettirmektir, çocuklar olmasaydı anne babaları otellerde yaşamayı tercih edebilirdi. Ürkütücü yarı çıplak işçiler kalabalığının arasında gelip gidiyordu. Zenginlerle fakirler, medenilerle kabalar arasındaki sınırı oluşturan çizgi geçiciydi; şu an çizginin bir yanında olanların yerini zamanla öbürleri alacaktı; ayın otuz birinci günü, sembolizmi başka şeyleri işaret etse de bu duruma bariz bir örnek oluşturuyordu."

Flores gibi orta hâlli ve düşük gelirlilerin yaşadığı semtteki lüks daire inşaatı üzerinden sınıfsal çözümlenmelere girişen Aira, yapım aşamasındaki apartmanın içinde ve dışında iki farklı yaşam sürdüğünü gösteriyor betimlemeleriyle. Viñas ailesi ise arafta.

Yazar, yoksul kesimin kendi arasında kurduğu dikey ilişkilerden doğan gerilimi de başarıyla anlatıyor. Fonda, Arjantin'in ve Buenos Aires'in orta ve alt sınıflarına ev sahipliği yapan Flores semtinin daimi krizlerden etkilenişine yer veren Aira, kapitalizm ve neoliberalizmin sert yüzünü çözümlüyor kimi metinlerinde.

Lüks dairelerin yer aldığı orta sınıf ve düşük gelir grubundan insanların yaşadığı Flores semtindeki inşaatı, mülk sahiplerini ve Viñas ailesini anlatan Aira'nın sınıfsal çözümlenmeleri, yılbaşı esprisiyle birleşiyor: Daire sahipleri ve işçiler yeni yıla girmek üzere dağıldığında, geriye Flores ve yılbaşı yemeği hazırlıkları yapan Viñas ailesi kalıyor. Tabii bir de hayaletler...

SIRADANLAŞAN SIRA DIŞILIKLAR

Herkesi ve her şeyi gören, her yere girebilen tozla kaplı ve çıplak hayaletleri bütün ayrıntılarıyla fark edip onlarla iletişim kuran tek kişi Patri: Rüyalar görüyor, rüyalarında dünyanın çeşitli noktalarına gidiyor, hiç rastlamadığı insanlarla konuşuyor ve yeryüzünün dört bir yanındaki sistemlerin içine dalıyor. Bazen de bir çizgi film evreninde buluyor kendisini. Diğer tarafta dört kardeşi, annesi, alkole düşkün babasının bekçilik yaparken usta olarak çalıştığı inşaatta girecekleri yeni yıl bulunuyor.

Hayata bakışıyla, zihninden geçirdikleri ve düşleriyle "dipsiz bir kuyu" Patri; "unlu şaklabanlar" dediği hayaletleri, hayaletler de onu izlerken aklında sorular dolanıyor: "Artık günün yirmi dört saati belirecekler miydi, yoksa bugün yılın son günü olduğundan özel bir durum mu söz konusuydu? Belki de yuvarlak gözlerini fal taşı gibi açmış, bön bön kendisini izlemelelerinin sebebi buydu. Ona bir şey söylemek, bir teklifte bulunmak istiyorlardı sanki. Garip bir durumdu çünkü normalde hayaletler, görmekten ziyade görülmeye odaklıydı."

Yılbaşı yemeği için hazırlıklar sürerken hayaletler Patri'ye yeni yıla birlikte girmeyi teklif ediyor. Bunun gerçekleşmesi için onun da hayalet olması gerekiyor. Genç kızın düştüğü bu ikilem, Aira'nın gerçek ve gerçek-dışı arasında kurduğu bir bağlantı. Tıpkı mülk sahipleri, Viñas ailesi, diğer işçiler ve hayaletler arasındaki ilinti gibi...

Hayaletlerin teklifi, zamanın içindeki ve dışındaki zaman, yaşamın içindeki ve dışındaki yaşam çelişmesine ya da gerilimine denk geliyor. İnşaat ise eksik veya tamamlanmamış yaşamı temsil ediyor âdeta.

Patri'nin aldığı karardan bağımsız olarak Aira'nın, gerek açıktan anlattığı gerek satır aralarında hissettirdiği yaşam içinde ve dışındaki yaşam meselesi, romanın ana yolu hâline geliyor. Bu ikilem, hem Patri'nin hem de Viñas ailesinin diğer fertlerinin hâl ve hareketlerinin belirleyicisine dönüşüyor; sıra dışılıklar sıradanlaşıyor ve dolayısıyla romanın sonu, şaşırtıcı ya da sürpriz olmuyor. Neredeyse sıradanlaşan yılbaşı coşkusu ve Viñas ailesinin yeni yıl hazırlıkları, Patri'nin seçimiyle dengeleniyor; yaşam içinde bir yaşam sürerken yaşam dışında bir başka yaşam oluşuyor.

Flores gibi orta hâlli ve düşük gelirlilerin yaşadığı semtteki lüks daire inşaatı üzerinden sınıfsal çözümlere girişen Aira, yapım aşamasındaki apartmanın içinde ve dışında iki farklı yaşam sürdüğünü gösteriyor betimlemeleriyle.

Türkiye'de darbeler tarihinin bilinmeyenleri

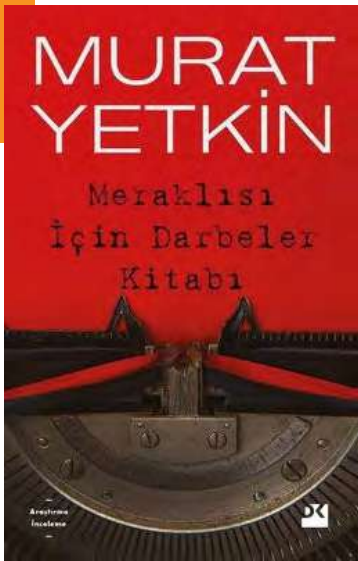
Gazeteci-yazar Murat Yetkin, yeni kitabı Meraklısı İçin Darbeler Kitabı'nda Türkiye'nin siyasi kaderini belirleyen darbeleri mercek altına alıyor. İttihat ve Terakki'nin Babiâli Baskını'ndan 15 Temmuz 2016 darbe girişimine kadar uzanan tarihi, Türkiye'nin sınırları dışına taşarak, geniş bir coğrafyada tartışıyor.

erhan yılmaz

Gazeteci-yazar Murat Yetkin, yeni kitabı **Meraklısı İçin Darbeler Kitabı**'nda Türkiye'nin siyasi kaderini belirleyen darbeleri mercek altına alıyor. İttihat ve Terakki'nin Babiâli Baskını'ndan 15 Temmuz 2016 darbe girişimine kadar uzanan tarihi, Türkiye'nin sınırları dışına taşarak, geniş bir coğrafyada tartışıyor.

Meraklısı İçin Darbeler Kitabı, Murat Yetkin, 360 syf., Doğan Kitap, 2020.

Bir Polonyalının Papa seçilmiş olmasının, Polonya'daki işçi ayaklanmasının, Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı ABD destekli Taliban savaşının ve Kıbrıs-Yunanistan ihtilaflarının 12 Eylül 1980 darbesiyle ilişkisini düşündünüz mü hiç? Ya İsrail'in kuruluşunun hemen ardından Suriye'de yapılan ilk CIA darbesinin, 27 Mayıs 1960 darbesine etkisini? Peki, ABD ve Sovyetler arasındaki Soğuk Savaş rekabetini, Filistin direniş hareketini, Prag Baharı'nın yol açtığı 1968 isyanlarını tartışmadan 12 Mart'ı anlamak mümkün mü sizce?

Gazeteci-yazar Murat Yetkin, yeni kitabı **Meraklısı İçin Darbeler Kitabı**'nda Türkiye'nin siyasi kaderini belirleyen darbeleri mercek altına alıyor. İttihat ve Terakki'nin Babiâli Baskını'ndan 15 Temmuz 2016 darbe girişimine kadar uzanan tarihi, Türkiye'nin sınırları dışına taşarak, geniş bir coğrafyada tartışıyor.

Meraklısı İçin Darbeler Kitabı'nda Türkiye'deki darbelerin tek tek tartışılıyorsunuz. Peşinen şöyle sorsak: Türkiye'de son 30 yıldır, siyaseti ve darbeleri anlamak için kullanılan bir anahtar kelime vardı: Kemalist vesayet. Siz ne diyorsunuz, Kemalist vesayet her şeyi açıklayan bir kavram mı?

Hayır, değil. Kitapta ayrıntıyla anlatmaya çalıştım. Örneğin 27 Mayıs darbesinde Kemalizmin adı bile yok. Türkiye'nin darbe bildirgesine son anda eklediği NATO ve Cento'ya bağlılık bildirme cümlesinde, dış politika bağlamında "Yurtta sulh, cihanda sulh" geçiyor. Ama özellikle -sonrasında siyasi İslamcılığın yükselişe geçtiği 12 Eylül darbesinde Kemalizmin fena halde kullanıldığı kesin. 28 Şubat ve 27 Nisan neresinden baksanız kötü birer karikatürdür. 15 Temmuz darbe girişiminde ise Kemalizmden başka her şey var.

Türkiye'nin darbeler tarihini açıklayacak bir anahtar kavram önerilebilir mi peki?

Yalnızca Türkiye'de değil, her ülkede geçerli kavram, meşru yollardan iktidarı ele geçiremeyecek olan iktidar hırsı sahiplerinin, devletin onlara verdiği imkanlarla gayri meşru yollardan iktidara talip olmaları. İdeolojiden bağımsızdır.

Söz Kemalist vesayetten açılmışken, 27 Mayıs kamuoyunda bilinenin aksine oldukça önemli bir saptamada bulunuyorsunuz: 27 Mayıs'ın çıkış noktası Atatürk ilke ve inkılapları değil diyorsunuz. Neydi peki? Kemalizm ne zaman darbeye gerekçe olarak kullanılmaya başladı?

Dediğim gibi iktidar hırsı, başka türlü ele geçirmeyeceği iktidara zor yoluyla sahip olma, ortak olmaya çalışmak. Kemalizmin 12 Mart'ta cuntacılar tarafından biraz sosyalizm sosuna bulanarak kullanıldığını görüyoruz. Ama 12 Eylül'de Atatürk'ün kemiklerini sızlatacak her şey onun adına yapılmıştır.

27 Mayıs'ın solu güçlendiren bir darbe olduğunu söyleyebilir miyiz?

Bunu söylersek eksik söylemiş ve yanıltmış oluruz. 1961 Anayasasıyla gelen görece serbestlik, dünyadaki rüzgârların da etkisiyle sadece solu değil, siyasi İslamcılığı da güçlendirmiştir. Türkiye'de sosyalist ve komünist literatür ile çoğu Müslüman Kardeşler kökenli İslamcı literatürün aynı yıl, 1962'den itibaren yaygın olarak basılıp dağıtılması rastlantı değil, kitapta örnekleriyle anlatmaya çalıştım.

Yalnızca Türkiye'de değil, her ülkede geçerli kavram, meşru yollardan iktidarı ele geçiremeyecek olan iktidar hırsı sahiplerinin, devletin onlara verdiği imkanlarla gayri meşru yollardan iktidara talip olmaları. İdeolojiden bağımsızdır.”

1961 Anayasasıyla gelen görece serbestlik, dünyadaki rüzgârların da etkisiyle sadece solu değil, siyasi İslamcılığı da güçlendirmiştir. Türkiye’de sosyalist ve komünist literatür ile çoğu Müslüman Kardeşler kökenli İslamcı literatürün aynı yıl, 1962’den itibaren yaygın olarak basılıp dağıtılması rastlantı değil, kitapta örnekleriyle anlatmaya çalıştım.”

Ordu ve ilmiyenin iktidardan pay talep etmelerinden de söz ediyorsunuz. Bu, aslında Kemal Tahir’in Osmanlı devlet geleneği için çizdiği kalem ve kılıç ikiliği de aynı zamanda değil mi? Ve bu talep 27 Mayıs’la mı sınırlı? 27 Mayıs’ı bu anlamda özgün kılan ne?

27 Mayıs’ın Osmanlı’daki askeriye ve medresenin iktidar ortaklığının Atatürk tarafından kaldırılmasına karşı iktidara yeniden ortak olma hırsının sonucu olduğu saptaması bana ait değil. Bu müthiş tahlil 27 Mayıs ile devrilen Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a ait. Kemal Tahir’in söylediği bundan farklı. Bayar o sistemin içinden gelen bir İttihatçı olarak kılıç ve kalemin iktidar ortaklığı için her gerektiğinde ittifakını kast ediyor. Sahafiye merakım nedeniyle baskısı kalmamış bir kitapçıkta verdiği mülakatta anlatmış bunları; zihin açıcı, okuyanlar katılacaktır.

Özellikle 12 Mart’tan, yani sola karşı yapılmış darbelerden sonra işin içinde “Amerikan parmağı” eğilimi artıyor. Mesela 27 Mayıs’a ilişkin böyle bir algı yok, neden?

12 Mart’ın özel olarak sola karşı yapılmış olduğu kanısında değilim; en azından Darbeler Kitabı araştırmalarımın sonradan böyle düşünüyorum. Darbeyi hazırlayanların bir kanadı, Avcıoğlu kanadı, kendilerince Kemalizm ile sosyalizmi birleştirmeye çalışan üniversiteli takım. Bir yandan CHP, diğer yandan yükselen militan sol ile ilişki, daha doğrusu onları kullanma peşindeler. Diğer kanat, Madanoğlu kanadı ise herhangi bir ideolojiye sahip değil, sadece iktidara geçmek istiyorlar. Madanoğlu gidip CIA istasyon şefinden darbeye destek istiyor, isim isim yazdım, ne solculuğu Allah aşkına? 12 Mart, 27 Mayıs’ın getirdiği siyasi ve ekonomik özgürlükleri geri alma hareketidir. Cuntacıların becerik-

12 Mart'ın özel olarak sola karşı yapılmış olduğu kanısında değilim; en azından Darbeler Kitabı araştırmalarımın sonra böyle düşünüyorum. Darbeyi hazırlayanların bir kanadı, Avcıoğlu kanadı, kendilerince Kemalizm ile sosyalizmi birleştirmeye çalışan üniversiteli takım. Bir yandan CHP, diğer yandan yükselen militan sol ile ilişki, daha doğrusu onları kullanma peşindeler.”

sizliklerini MİT üzerinden (ki burada Mahir Kaynak'ın payı var) iyi değerlendiren Genelkurmay darbeye el koyup, cuntacılarla ilişkisi olan ve daha genelde sol hareketlerle ilgisi olan kim varsa biçiyor. Ziverbey işkenceleri, Deniz gezmişlerin asılması, Kızıldere, Nurhak hep o çerçevede. 1969'da ODTÜ'de Vietnam'da CIA ajanlığından Ankara'da büyükelçiliğine terfi eden Komer'in arabasının yakılmasına aktif olarak katılan herkes, 1972 sonuna dek ya dağ başlarında, ya darağaçlarında öldürülmüştür. Acı gerçek budur.

27 Mayıs'a ise dışarıda da darbeden darbeye koşan Ortadoğu'daki bir darbe daha, Türklerin kendi içindeki meselesi gözüyle bakılmıştır. 1952 Mısır, 1953 İran, 1958 Irak diye giden bir darbeler zinciri var ortada. Ama ABD'nin kârlı çıktığı doğru. Türkiye'ye, İzmir'e ABD nükleer füzelerin yerleşmesine izin veren, 27 Mayıs sonrasında idam edilen Başbakan Menderes değil, darbenin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel olmuştur.

Kitapta, Türkiye'nin siyasi coğrafyası kavramı üzerinde duruyor ve darbeler tarihini de bu coğrafya ekseninde tartışıyorsunuz. Neden ulusal sınırlar dışına çıkmayı gerekli gördünüz?

Çünkü birbiriyle bağlantılı. Darbeler, devrimler, karşıdevrimler toplumların siyasi, iktisadi ve toplumsal hayatlarında kırılmalar, yangınlar demektir. Komşunuzda yangın sizi yakmasa da hararetinizi artırır. Örnek 1908 Meşrutî Devrimidir. Darbe değil, devrimdir, kitapta örneklerle verdim, Anadolu protesto ve isyanlarla çalkalanıyordu. Ama öncesinde 1905'te Rusya'da, 1906'da İran'da benzeri meşrutî devrimler var. 1909'da da Yunanistan'da darbe.

Bakın 1915'te Yunanistan'da Venizelos ikinci defa darbeyle işbaşına gelmeseydi belki Yunanistan 1919'da İngiltere'nin itmesiyle Anadolu'yu işgale kalkışmayacak, belki İstiklâl Savaşı bildiğimiz gibi seyretmeyecek, belki Cumhuriyetle sonuçlanmayacaktı. 12 Eylül askeri darbesine giden daha güçlü bir İsrail-Pakistan-Polonya-Afganistan ve İran süreci var 1970'lerin sonunda.

Darbe meselesini daha “global” bir zeminde tartışmak, komplo teorilerini de çağırıyor mu acaba? Şu bildik, dış güçler vs. meselesi?

Çok haklısınız: darbeler meselesini eğer birbirleriyle neden sonuç ilişkisi içinde ele alırsanız komplo teorilerine, işte dış güçler, yok üst akıllar tuzaklarına düşmek işten bile değil. Ama konuya sadece siyaset-coğrafya ilişkisi içinde değil, sınıfsal açıdan da bakarsanız iki şey görebilirsiniz. Birincisi, dönemsel özelliklerin sadece tek tek ülkeleri değil küresel ilişkileri de etkilediğidir. Bunu bir başka boyutta, en acı şekilde koronavirüs Covid-19 salgını sürecinde yaşıyoruz. İkincisi, de darbe ve darbe girişimlerinin içinde bulunulan çağdan, sınıf ilişkilerinden bağımsız, iktidar hırsıyla ilgili boyutudur. Yöntem olarak baktığınızda Milattan Önce 44 yılında Roma İmparatoru Sezar'a yapılan suikast/darbe ile 2016 darbe girişimi arasında ortaklıklar dahi bulabilirsiniz. Bu organik ilişkiyi, neden sonuç ilişkisini değil daha temelde, daha basit bir yönetim güdüsünü gösterir.

15 Temmuz darbe girişimini bugüne kadar olan darbelerden ayıran nedir sizce?

Tabii darbe ile darbe girişimi elmayla armut gibi ama ne demek istediğinizi anladım sanırım. Bunu Türkiye özelinde yanıtlamak zorun-

Diğer kanat, Madanoğlu kanadı ise herhangi bir ideolojiye sahip değil, sadece iktidara geçmek istiyorlar. Madanoğlu gidip CIA istasyon şefinden darbeye destek istiyor, isim isim yazdım. 12 Mart, 27 Mayıs'ın getirdiği siyasi ve ekonomik özgürlükleri geri alma hareketidir. “

dayım. 15 Temmuz darbe girişimini diğerinden ayıran en temel özellik, siyasi İslamcı bir hareketin, Fethullahçılar oluyor, yine kökleri siyasi İslamcılıkta olan bir başka hareketin, yani AK Parti'nin hükümetini devirme girişimi olması. AK Parti kökleri Soğuk Savaş öncesine dayanan, ama Soğuk Savaş sırasında komünizmle mücadele çerçevesinde ABD tarafından destek görmüş gruplardan destek alan bir hareket. 1968'de yayınlanan bir istihbarat raporunda, o tarihte henüz TOBB Başkanı dahi seçilmemiş dindar mühendis Necmettin Erbakan'ın başkanlığa yükseleceği tahmini yapılmış; bu bilgi için araştırmacı Behlül Özkan'a müteşekkir olmalıyız. Fethullah Gülen ise kökleri doğrudan Soğuk Savaş sırasında ABD'nin Sovyetler Birliğiyle, komünizmle mücadele programı içinde büyütülmüş 12 Eylül'den sonra yolu özellikle açılmış bir hareketin başında. Sadece Türkiye ile değil, Orta Asya ile de ilgili bir proje. Şimdi de ABD'de yaşıyor. Yüzeyi biraz kazıdığınızda isim isim ortaya çıkıyor bağlantılar.

Kitapta da değindiğiniz gibi, darbeler tarihi bir anlamda sizin kişisel tarihiniz de aynı zamanda. Bebeklikten duayen gazetecilik çağlarına kadar bir dizi darbeye karşılamışsınız. Murat Yetkin, bir gazeteci olarak kendi kişisel tarihini darbelerin içerisinden geçirerek nasıl okuyor?

Maalesef bir türlü uyanamadığımız bir kâbus gibi düşünüyorum. Kişisel olarak ve sosyal çevrem itibarıyla en çok etkilendiğim, o sırada ODTÜ'de seçilmiş öğrenci temsilcilerinden biri olduğum 12 Eylül oldu. Gazeteciliğe ilk adım atışım da 12 Eylül'ün baskı ortamında 1981'de oldu zaten. 15 Temmuz'un da yeri ayrı, çünkü büyük bir entelektüel yanlışlıkla artık darbelerin devri geçmiştir diye düşünüyordum.

İktidarların siyasi ve ekonomik olarak güçsüz duruma düştükleri dönemlerde daha da sertleşmeleri neredeyse darbelerin kuluçka ortamı gibidir.”

Son olarak, Türkiye’de siyasetin, iktidar değişimlerinin ille de kılıç yoluyla gerçekleştiği zamanları geride bıraktığımıza inanıyor musunuz, yoksa “coğrafya kader midir?” diyeceğiz yine?

Hayır, inanmıyorum. Evet, coğrafya kadedir ama o yüzden değil. Bir kitap dolusu örnek var, bir o kadar da bu kitaba girmeyen vardır. Ne iktidarı zor kullanmadan ele geçiremeyecek olanların o hırsıyla güce başvurması biter ne de iktidardakilerin muhalefettekilerin meşru yollardan başa geçmelerini engelleme hırsı.

İktidarların siyasi ve ekonomik olarak güçsüz duruma düştükleri dönemlerde daha da sertleşmeleri neredeyse darbelerin kuluçka ortamı gibidir.

Düşünsenize... Kimin aklına gelirdi ABD Başkanının Beyaz Saray’dan çıkmamak için askeri güce başvurmaktan söz edeceği ve devamında aynı konunun onu seçimi kaybettiğini kabul etmezse Beyaz Saray’dan çıkarmak için konuşulacağı?

Kovit salgını insana her şeyin ne kadar kırılgan olduğunu gösterdi, en sağlam görünen demokrasilerin bile.

Kemal Varol'un yeni romanı Kara Sis'ten tadımlık bölüm

Ödüllü yazar Kemal Varol'un yeni romanı 'Kara Sis' Everest Yayınları tarafından yayımlandı. Romandan tadımlık bir bölümü okurlarımıza sunuyoruz...

kemal varol

*“Sık sık okuduğum bir sayfadan çıkıp gelirsin
-bazen de yazmaya çalıştığım bir sayfadan ve ba-
şını geriye atarak gülümsersin.”*

John Berger-Portreler

Kemal Varol*

Kursağında kalan, benim senelerdir dışarıda gezmemiş, bir daha dünyayı görmeyecek gözle-
rimi de bulacaksın bu mektubu aldığımda. Eğilip
daracık posta kutusunun içindeki zarfta dönüp
duran bu ıslak, yapışkan, hüzünlü ve kızarmış
gözlerin gerçek olup olmadığına bakacaksın bel-
ki de. Sonra avcuna aldığın o iki kaygan gözü,
bir süre hayretle inceleyecek ve kimseler görme-
sin diye adına kuyu dediğin çantana atacaksın
bir çırpıda muhtemelen. Çünkü karanlığa, hü-
cre cezalarına, ıssız koridorlara, bodrum katla-
rına, bir tabutu andıran koşullara ve sessizliğe
alışan gözlerim dışarının o güçlü ışığı karşısın-
da çok fazla dayanamayacaktır. Şimdi sen dışa-
rıdasın, bense içerideyim. Onca yıldan sonra yer
değiştirdik seninle. Hayat yine yan yana getir-
medi bizi. Halden anlarsın. Harflerden anlarsın.
Aşkın sonsuzluğundan elbette anlarsın. Vasiye-
timdir: Gözlerimi, gözlerimin içindeki harfleri
alıp başka bir körlüğe sakla benim için.

Arada sırada arkana bakıp kimsenin seni takip
etmediğini anladığında çantanın fermuarını
açıp merakla gözlerime bak. İkinci kez orada, o
parfümler, rujlar, cüzdanlar, aynalar, anahtarlar
arasında durup sana bakacağım öylece. Gözle-
rimiz bir asır geçmiş, bir yarayı iyileştirir, bir
hikâyeyi tamama erdirir gibi birbirine degecek
orada. Yıllardır ayrı düşmüş, hiçbir yerde birbi-
rine tesadüf etmemiş gözler nasıl dolarsa ani-
den, öyle dolu dolu bakacağız birbirimize o gün.

Kara Sis, Kemal Varol,
264 syf., Everest Yayınları, 2020.

Hatta o kadar hasretle bakacağız ki belki bir anlığına yer değiştireceğiz orada. Kaybedilmiş bir eşyayı yeniden bulmuş ya da hiç ummadığın biriyle günün birinde bir sokakta karşılaşır gibi, yüreğin ağzında sokak sokak gezineceksin o anda.

Rüya olmadığını anlayıp beni tekrar eski yerine, çantanın astarına yayılmış parfüm kokusunun içine gömdüğünde senin çok eskilerde kalmış kokunu yeniden içime çekeceğim o gün. Açık çantanın içinden o incecik, narin koluna, bileğindeki takılara, arada bir gördüğüm dirseğine, omzuna düşen saçlarına bakacağım sevinçle. “Korkma,” diye sesleneceğim, “ben içerideyim hâlâ ama gözlerimi sana gönderdim. Al biraz gezdir beni dışarıda.” Sen, kimseler anlamasın diye sessizce göz kırpacaksın bana. Sonra hızla yürümeye devam edeceksin belki. Çantanın içinde sağa sola sallanırken arada bir gökyüzüne bakacağım. Güneş, hiç olmadığı kadar tepedeyken gözlerim huzurla, bir çeşit tebessümle açılıp kapanacak o gün. Yanlış, eksik, tozlu ve kırık dökük bir ömre sonunda böyle bir nihayet bulabildiğim için.

Artık dışarıyı görmeyecek gözlerimi evine barkına götür o gün. Kapıyı kapatır kapatmaz göğ-

süne bastır beni. Kaybolur, bir yerlere düşerim de bulamazsın endişesiyle görünür bir yere koy beni. Sen sanırım yıllar süreceğ uzun bir yol için hazırlığını yaparken, ben oturma odasındaki sehpanın üzerinde durup senin odadan odaya geçmeni izlerim sevinçle. Elini beline koyup düşünmeni, yanına neler alman gerektiği konusundaki kararsızlığını, dışarı çıkmak için ne kadar vaktin kaldığını anlamak istercesine göz attığın saatin telaşını seyrederim bir köşede. Nihayet içeriden ağzına kadar doldurulmuş bir sırt çantasıyla çıktığında, eğilip sehpanın üzerindeki gözlerimi alırsın. Avucunda bir o yana bir bu yana sallanıp duran gözlerime yıllar sonra ilk kez bu kadar eğilip küçük, ıslak, masum bir öpücük kondurursun. Kaygan, yapışkan ve ıslak gözümü eline alır, avucunda iki yana sallarsın. Sallanırken durup sana bakarım sevinçle. Gözkapaklarım ve kirpiklerim olsa öylece uyurum belki elinin içinde. Sonra durursun. Elini iyice açarsın. Avucunun tam ortasına yuvarlanır gözlerim. Bir an avucundaki gözlerimi Yahudilerden Şiilere, oradan tüm İslam âlemine ulaşan Hamsa'ya benzetirsin belki. Sonra, elinde dönüp duran gözlerimi sıkıca sarıp ne yapman gerektiğini düşünürsün sıkıntıyla. Ne-

reye, nasıl gitmesi gerektiğini bilmeyen çaresiz, yorgun ve umutsuz bir yolcu gibi... Korkma, ben sana yol gösteririm o gün. İki kaşının arasında yeni bir göz olur, seni zamanın yollarına ben çıkarırım olmazsa.

Sisli bir gecedен yeni yeni uyanan bir sabah sakinliğine götür o gün gözlerimi. Mahalle fırından yayılan ekmeğin buğusunu koklat. Kucağındaki ekmeklerden ufak ısırıklar alarak eve yürüyen çocuğun yüzündeki sevinci anımsat bana. Ardından pencere pervazlarına dirseklerini sıkıntıyla dayayan ihtiyarları göster. Balkon tellerine çamaşır asan kadınları, dükkân önlerine su serpen esnafın sabah telaşını, durakta otobüs bekleyenlerin yüzündeki yorgunluğu göster gözlerime. Uykusunu alamamış işçilerin otobüslerde yana kayan yorgun ve terli boyunlarını hatırlat bana. İnsanların her gün geçip gittikleri sokaklara çevir gözlerimi. Uzaklarda boy atan apartmanlara, yol kenarında iki büküm olmuş ağaçlara, tabelalara, reklam panolarına, indirim günleri duyurularına, bir zamanlar bana hep keder veren benzin istasyonlarının yalnızlığına götür gözlerimi.

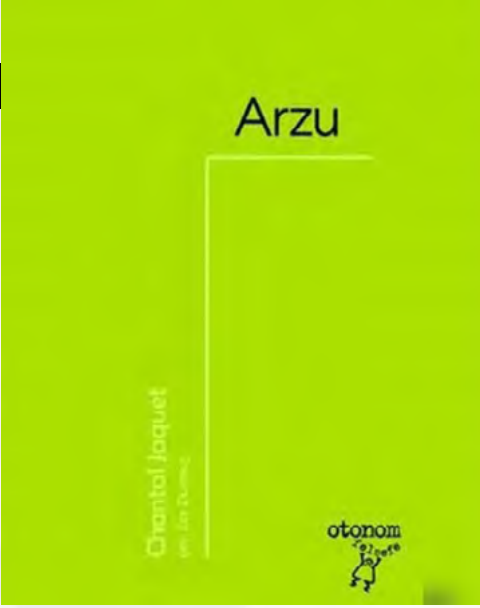

İçimde kalan o uzak, o şehirler şehri İstanbul'un, تنها, ıssız ve tekin olmayan sur diplerine götür beni sonra. Şimdilerde diplerini evsiz ve ayyaşların mesken tuttuğu yıkık burçlarından geçirip bir zamanlar şehri boydan boya kaplayan, birbirine karanlık geçitlerle bağlanan sarnıçlarına götür. Üzerlerinde yürüyenlerin artık umursamadığı, çoğunun altta bir zamanlar başka bir dünya olduğunu bilmeden geçip gittiği karanlık dehlizlerden geçirip sarayın gizemli ve korku dolu uzun koridorlarına çıkar beni. Rasathanelerin tozlu odalarında dolaştır gözlerimi. Zamana, gökyüzüne, yıldıza ve aya bir süre eskilerin gözüyle bakayım. Sonra karanlık, küflü, rutubetli, eşyaları çoktan çürümeye yüz tutmuş eski bir odaya sok beni. Ölmeden önce görmek istediğim o meşhur Ahval-i Kıyamet nüshasını bulup getir bana. Gökte ve yerde canlı hiç kimse kalmayınca işsiz ve çaresiz kalan Azrail'in o biçare halini tasvir eden resmini getirip tam önüme koy. Dünyada ölecek kimse kalmayınca, Allah'ın buyruğu üzerine, parmaklarıyla gözlerini yerinden çıkarıp sonunda kendi canını alan renkli kanatlı Azrail tasvirini göster bana. Benim artık dışarıyı görmeyecek gözlerimi alıp Azrail'in kendi eliyle boşalttığı göz çukurlarına

yerleştir. Kimseyi isteyerek öldürmedim. Böyle olsun hiç istemedim. Birinin canını almak nasılmış, ölüm acısı neymiş, ilk defa o gün Azrail'in gözlerinde göreyim.

Solgun gözlerimi oradan alıp sokak sokak gezdirmeye başla yeniden. Artık akşamdandan akşama uğrayıp şöyle bir iki tek içemeyeceğim meyhanelerden, önünde erkeklerin sigara içtiğı batakhanelerden, hiç gidemeyeceğim tren garlarından, kimseyi aramayacağım telefon kulübelerinden, bir bekleyenimin olmayacağı, kimsenin beni uğurlamayacağı vapur iskelelerinden, küçük, eski ve kir pas içindeki, adı Demir, Radar ya da Özlem olan herhangi bir otelden geçir gözlerimi. Bir gözü kısıklardan, camgözlerden, önünü göremeyen sarhoşlardan, yaşlılığın küçük, büzülmüş göz çukurlarından geçir gözlerimi. Gece yarıları sokakları kaplayan ambulans veya polis sirenlerini, fren seslerini, eski model araçlardan yayılan bir zamanların eski ve hüznü şarkılarını; tavuk pilav, açma ya da boza satan satıcılarını; denizin uzaktaki çağrısını, yolcu gemilerinin vedasını, Boğaz'ın kederli uğultusunu; kuşların ödünü koparan havai fişekleri, uzaklardan duyulan bir kadın çığlığını, derdini meyhanede bırakmamış bir sarhoşun narasını, oradan oraya kaçan kedilerle sokak köpeklerinin telaşını, İstanbul'un tekinsiz, karanlık ve esrarlı ara sokaklarını göster bana o gece sokaklarda gezerken. Dışarıda geçireceğim o ilk gecede bir türlü uyuyamadığı, huzurla kapanamadığı için gittikçe kanlanan gözlerim yıllar boyunca göremediğı bu görüntülerle kamaşırken beni hiç uyku tutmayacak o otel odasında. Uzandığın yatağın kıvrımlarına, yastığa düşmüş yüzündeki göz çukurlarınının tam kıyısına çağır gözlerimi. Belki seninle yeryüzünde ilk defa o gece yan yana uyuruz. Kapatırız gözlerimizi. Başka bir âleme gideriz. Ölür gibi. Hiç uyanmayacakmışız gibi...

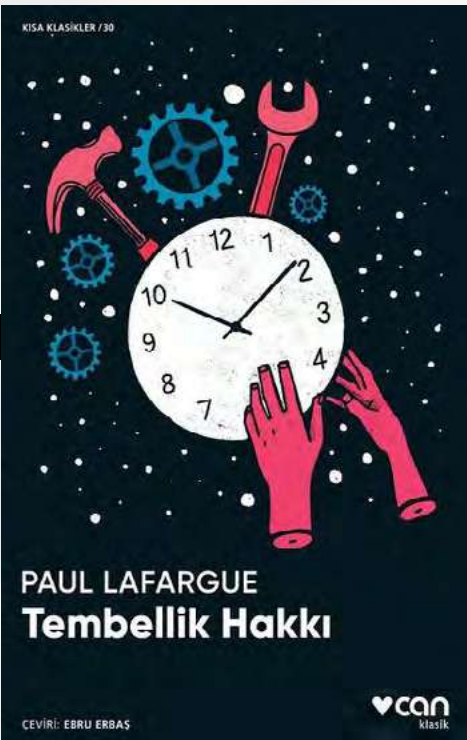
Arzu

Yazar: **Chantal Jaquet**
Çevirmen: **Ece Durmuş**
Yayınevi: **Otonom Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **96**

Gökteki Çakıl Taşı

Yazar: **Isaac Asimov**
Çevirmen: **M. İhsan Tatari**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **280**

Tembellik Hakkı

Yazar: **Paul Lafargue**
Çevirmen: **Ebru Erbaş**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **56**

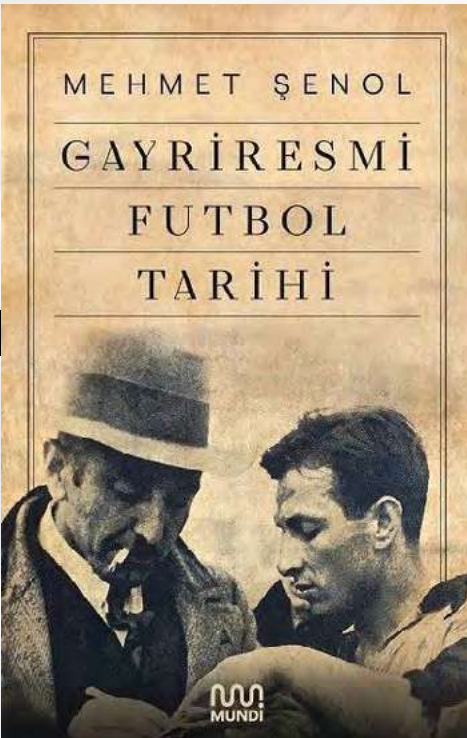

Ben Neyim?

Yazar: Ahmet Ağaoğlu
Hazırlayan: Tuncay Birkan
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 120

Böcü

Yazar: Tatyana Tolstaya
Çevirmen: Eyüp Karakuş
Yayınevi: Jaguar Kitap
Sayfa Sayısı: 368

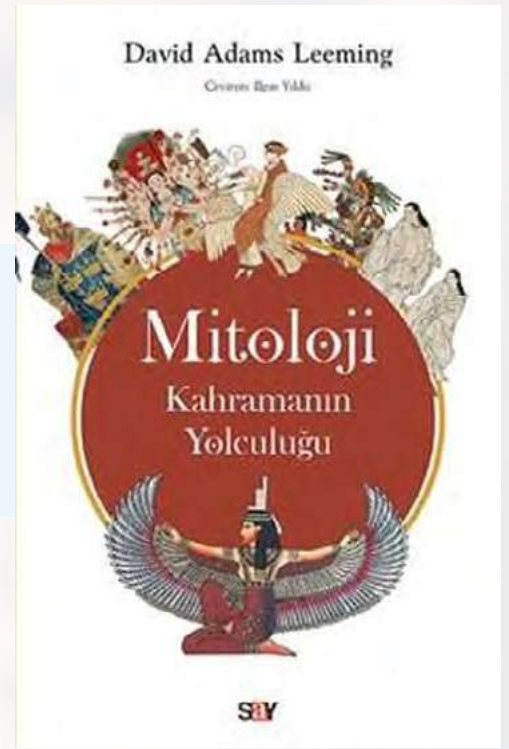
Gayriresmi Futbol Tarihi

Yazar: Mehmet Şenol
Yayınevi: Mundi Yayınları
Sayfa Sayısı: 528

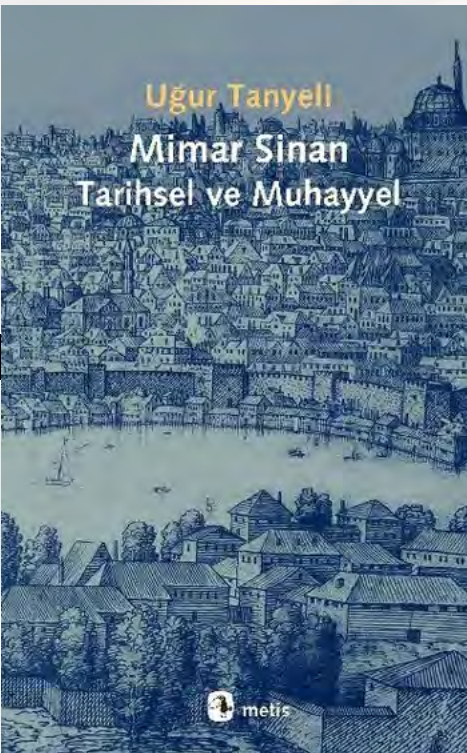
Ekmeğin Fethi

Yazar: **Pyotr Alekseyeviç Kropotkin**
Çevirmen: **Mazlum Beyhan**
Yayınevi: **Afrika Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **337**

Mitoloji: Kahramanın Yolculuğu

Yazar: **David Adams Leeming**
Çevirmen: **İlgın Yıldız**
Yayınevi: **Say Yayınları**
Sayfa Sayısı: **408**

Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel

Yazar: **Uğur Tanyeli**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **544**

Yankı

Yazar: Müge Koçak
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 120

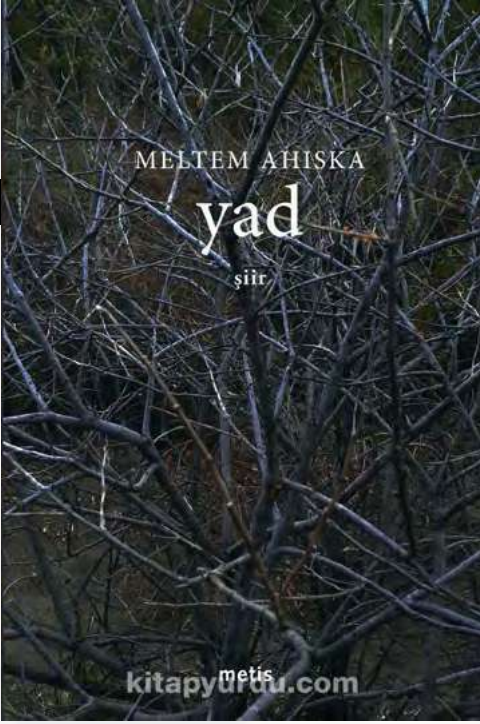
Uçtu Uçamadı

Yazar: Oliver Jeffers
Çevirmen: Celal Üster
Yayınevi: Can Çocuk Yayınları
Sayfa Sayısı: 40

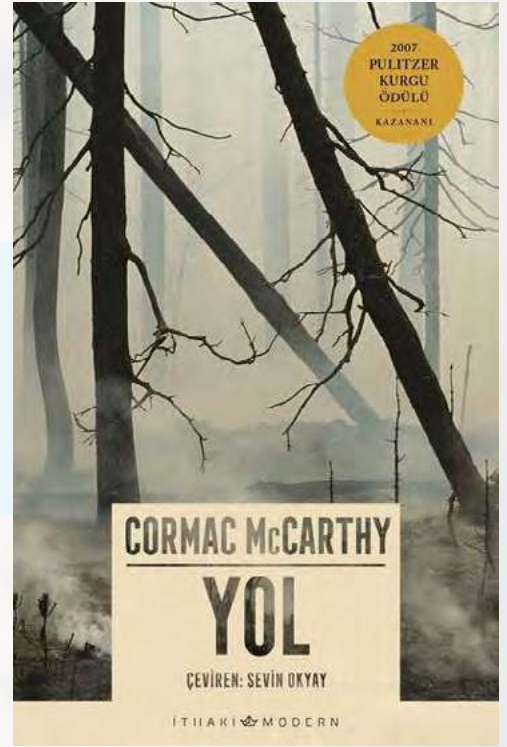
Şeyh Rıza Talabani ve Türkçe Şiirleri

Yazar: Veysel Başçı
Yayınevi: Avesta Yayınları
Sayfa Sayısı: 336

Yad

Yazar: **Meltem Ahıska**
Yayınevi: **Metis Yayınları**
Sayfa Sayısı: **64**

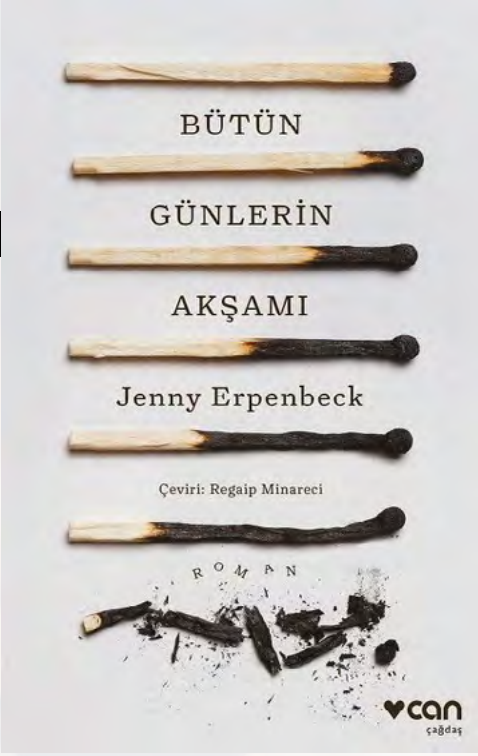
Yol

Yazar: **Cormac McCarthy**
Çevirmen: **Sevin Okyay**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **200**

Kat ile Juju

Yazar: **Kataneh Vandani**
Çevirmen: **Sema Günaydın Çınar**
Yayınevi: **İlksatır Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **40**

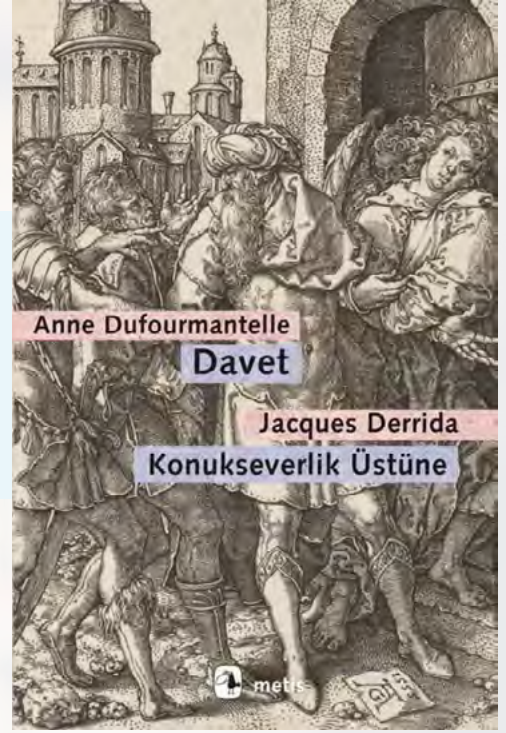

Bütün Günlerin Akşamı

Yazar: **Jenny Erpenbeck**
Çevirmen: **Regaip Minareci**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **272**

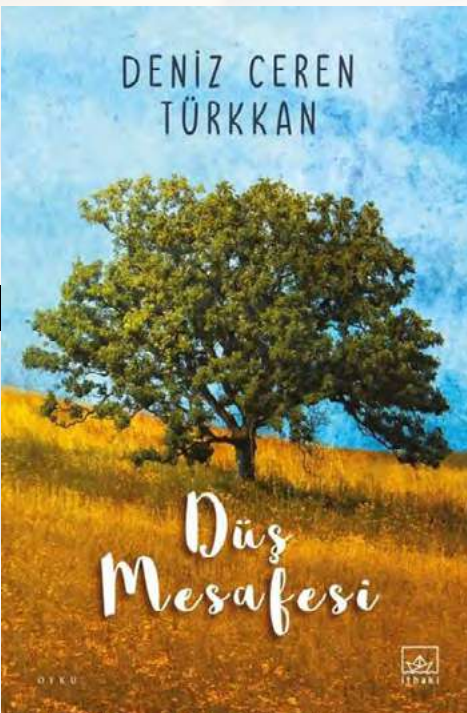
Davet: Konukseverlik Üstüne

Yazar: **Anne Dufourmantelle**
Çevirmen: **Aslı Sümer**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **144**

Düş Mesafesi

Yazar: **Deniz Ceren Türkkan**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **96**

Fasulye Ayıklama Sanatı Üzerine Bir Tez

Yazar: Wieslaw Mysliwski
Çevirmen: Neşe Taluy Yüce
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Sayfa Sayısı: 320

Güzelliğin Politikası - YouTube Güzellik Topluluğu

Yazar: Merve Genç
Yayınevi: İletişim Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 144

Hayaletler

Yazar: Cesar Aira
Çevirmen: Emrah İmre
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 128

HUKUKUN HAREKET
TARZI

DONALD BLACK
ÇEVİREN
HASAN BASRI ÇİFCİ

PINHAN

Hukukun Hareket Tarzi

Yazar: **Donald Black**
Çevirmen: **Hasan Basri Çifci**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **176**

Işığın Hızı

Yazar: **Javier Cercas**
Çevirmen: **Gökhan Aksay**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **248**

JAVIER CERCAS
IŞIĞIN HIZI

TÜRKÇESİ GÖKHAN AKSAY

ROMAN

S

IMMANUEL KANT
Eğitim Üzerine

Rhys Davids'in Taktikleriyle

Türkçesi:
H. Büşra Gök

kapı

Eğitim Üzerine

Yazar: **Immanuel Kant**
Çevirmen: **H. Büşra Gök**
Yayınevi: **Kapı Yayınları**
Sayfa Sayısı: **152**

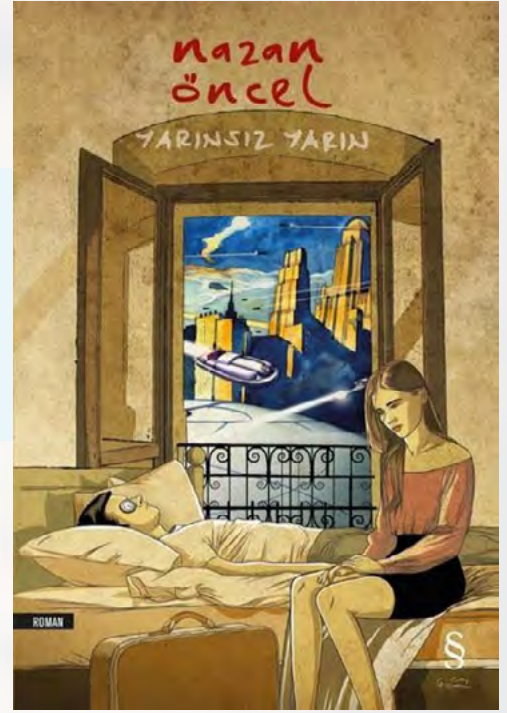

Mikrop Kardeşler Mo ile Zo

Yazar: Ceylan Koryürek
Yayınevi: İthaki Çocuk
Sayfa Sayısı: 36

Yarinsız Yarın

Yazar: Nazan Öncel
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı: 250

Amerika'nın Soykırım Tarihi

Yazar: David E. Stannard
Çevirmen: Şaban Bıyıklı
Yayınevi: Ketebe Yayınları
Sayfa Sayısı: 552

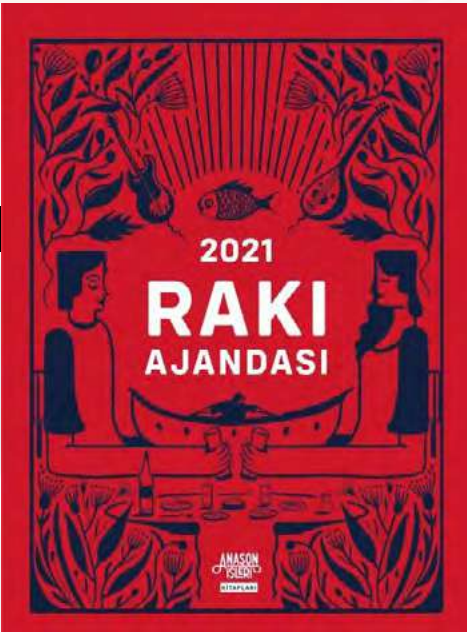

Kefi'nin Maceraları - Kefi ve Yeni Arkadaşı

Yazar: **Seda Öğretir**
Yayınevi: **Altın Kitaplar**
Sayfa Sayısı: **32**

Bana Kışı Anlat

Yazar: **Ceren Kerimoğlu**
Yayınevi: **Sia Yayınları**
Sayfa Sayısı: **40**

Rakı Ajandası 2021

Yazar: **Kolektif,**
Yayınevi: **Overteam Yayınları**
Sayfa Sayısı: **384**